

Održivi turizam Europske unije

Popović, Christiana

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:751951>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-20**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultete ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

CHRISTIANA POPOVIĆ

ODRŽIVI TURIZAM EUROPSKE UNIJE
Diplomski rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultete ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

CHRISTIANA POPOVIĆ

ODRŽIVI TURIZAM EUROPSKE UNIJE
Diplomski rad

JMBAG:0303040998 , izvanredni student

Studijski smjer: Turizam i razvoj

Predmet: Europsko turističko tržište i trendovi razvoja

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Turizam i trgovina

Mentor: doc.dr.sc. Iva Slivar

Pula, rujan 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana **Christiana Popović**, kandidat za magistra ekonomije/poslovne ekonomije, smjera **Turizam i razvoj** ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, **Christiana Popović** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom „**Odživi turizam EU**“, koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

_____

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. HIPOTEZE	1
1.2. CILJ I SVRHA ISTRAŽIVANJA	2
1.3. STRUKTURA RADA I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	2
2. TURIZAM EUROPSKE UNIJE	4
2.1. POVIJESNI RAZVOJ	4
2.2. ZAKONODAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR	7
2.2.1. EUROPSKA KOMISIJA	7
2.2.2. EUROPSKI PARLAMENT	9
2.2.3. OSTALE INSTITUCIJE EUROPSKE UNIJE	10
2.3. ANALIZA KVANTITATIVNIH POKAZATELJA	12
3. MEĐUNARODNI ZNAČAJ TURIZMA EUROPSKE UNIJE	17
3.1. EUROPSKA UNIJA U MEĐUNARODNOM TURIZMU	17
3.2. SURADNJA S DIONICIMA	20
3.2.1. SVJETSKA TURISTIČKA ORGANIZACIJA	21
3.2.2. ORGANIZACIJA ZA EKONOMSKU SURADNJU I RAZVOJ	24
3.2.3. SPECIJALIZIRANE MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE I EUROPSKA UNIJA	25
3.3. PRAĆENJA TURIZMA	28
3.4. FINANCIRANJE TURIZMA	29
4. O ODRŽIVOM TURIZMU	33
4.1. POJMOVNO ODREĐENJE, ZAČECI I EVOLUCIJA RAZVOJA KONCEPTA ODRŽIVOSTI	33
4.1.1. AGENDA 21	36
4.1.2. MILENIJSKA DEKLARACIJA	37
4.1.3. AGENDA 2030	39
4.2. ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA	41
5. ODRŽIVI TURIZAM EUROPSKE UNIJE	44
5.1. PREDANOST EUROPSKE UNIJE ODRŽIVOM RAZVOJU	44
5.2. EUROPA 2020	47
5.3. TURISTIČKE POLITIKE EUROPSKE UNIJE POSVEĆENE ODRŽIVOM RAZVOJU TURIZMA	49

5.3.1. EUROPSKI TURISTIČKI SUSTAV INDIKATORA.....	51
5.3.2. NAČELO SUPSIDIJARNOSTI KAO NAČELO ODRŽIVOG TURIZMA EUROPSKE UNIJE.....	52
5.4. INICIJATIVE I PROJEKTI EUROPSKE UNIJE U ODRŽIVOM TURIZMU.....	53
5.3.1. INICIJATIVA EDEN.....	53
5.3.2. OSTALE INICIJATIVE.....	54
5.5. PODRŠKA ODRŽIVOM RAZVOJU TURIZMA EUROPSKE UNIJE.....	55
5.6. ODRŽIVI NASTUP TURISTIČKIH DESTINACIJA – STUDIJA SLUČAJA.....	57
6. ZAKLJUČAK.....	61
LITERATURA	63
POPIS SLIKA	66
POPIS TABLICA.....	67
POPIS GRAFIKONA.....	68
SAŽETAK	69
SUMMARY	70

1. UVOD

Tema ovog rada odnosi se na održivi turizam Europske unije. Problematika održivog turizma u protekle 2-3 dekade predstavlja jednu od najaktualnijih, ali i najkompleksnijih tema u međunarodnom turizmu, ali i ekonomiji općenito. Riječ je o opće prihvaćenom konceptu razvoja turizma, koji se u suvremeno doba uzima kao jedni opravdani i nadasve očekivani pristup razvoju.

Europa se na međunarodnom turističkom tržištu ističe kao vodeća emitivna i receptivna destinacija. S obzirom da većina zemalja Europe biva integrirana u Europsku uniju, isto je moguće tvrditi i za ovu nadnacionalnu tvorevinu. Vodeći značaj Europske unije u domeni međunarodnog turizma može se opravdati s nekoliko aspekata, odnosno uvažavajući niz obilježja i doprinosa. Prvenstveno se misli na udio Europske unije u ukupnim turističkim kretanjima na međunarodnoj razini. Međutim, osim kvantitativnih podataka, posebno je važno razmotriti i one kvalitativne.

Europska unija generator je međunarodnih trendova u turizmu pa time i najintenzivnije promovira, promiče i jača praksu održivog razvoja turizma ili održivog turizma općenito. U tu svrhu ona doprinosi i međunarodnim praćenjima turizma, kako u smislu kvantitativnih podataka, tako i onih kvalitativnih. Također, značajni doprinos Europske unije očituje se i u izdašnom sustavu financiranja razvojnih projekata ove prirode. Sukladno navedenome, moguće je tvrditi kako je ona predvodnica održivog turizma na međunarodnoj razini.

1.1. HIPOTEZE

Održivi turizam imperativ je turističkog razvoja u suvremeno doba. Ova koncepcija predstavlja opće prihvaćeni okvir i strategiju razvoja turizma na međunarodnoj razini.

Europska unija vodeća je turistička destinacija, kako u emitivnom, tako i receptivnom turizmu. To potvrđuju i statistička praćenja turizma koja ističu njezine zavidne udjele u ukupnim turističkim kretanjima, ali i turističkoj potrošnji.

U međunarodnom turizmu, posebice kada je riječ o održivom, Europska unija doprinosi na način da sudjeluje u cjelovitom praćenju turističkih kretanja, prepoznavanju, predviđanju i nametanju suvremenih trendova razvoja, jačanju i promociji koncepta održivosti. Pored toga, značaj ove nadnacionalne tvorevine očituje se i u poticanju razvojnih projekata, te razvoju sustava financiranja održivog razvoja turizma.

Održivi turizam na razini Europske unije, ali i svijeta, podržavaju njezina vodeća tijela i institucije, kao i brojne organizacije koje usko surađuju s onima na međunarodnoj razini. Na taj način promiče se važnost participacije i integracije, odnosno suradnje vodećih dionika u jačanju održivog razvoja turizma općenito.

1.2. CILJ I SVRHA ISTRAŽIVANJA

Cilj rada je istražiti značenje, obilježja i suvremeni značaj koncepta održivosti, odnosno održivog razvoja u međunarodnom turizmu. Također, cilj je analizirati i evolucijski tijek razvoja ovog koncepta, kao i razraditi njegove temeljne dimenzije.

Osim ovog cilja, treba istaknuti i provedbu cjelovite analize turizma Europske unije, odnosno njegova povijesnog napretka, aktualnog stanja u okviru institucionalnog i zakonodavnog okvira, te ukupnih kretanja te sličnih obilježja.

Naposlijetku, cilj je obraditi održivi razvoj turizma Europske unije. U okviru te analize daje se osvrt i na njezin međunarodni značaj u predmetnoj problematici.

Svrha rada je potvrditi početne hipoteze. Točnije, misli se na argumentiranje tvrdnje u svezi vodeće uloge i značaja ove turističke destinacije kada je riječ o održivom poslovanju i razvoju turizma.

1.3. STRUKTURA RADA I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Rad se sastoji od šest poglavlja. Nakon uvoda, obrađuju se osnovni podaci u svezi turizma Europske unije. Točnije, daje se razrada njegova povijesnog razvoja, te se analiziraju zakonodavni i institucionalni okvir te kvantitativni podaci.

U sljedećem poglavlju pažnja se usmjerava prema međunarodnom značaju turizma Europske unije. Pri tome se uz pomoć kvantitativnih podataka potvrđuje njezin učinak u ukupnim turističkim kretanjima na međunarodnoj razini, ali se ujedno osvrće i na kvalitativne podatke. Misli se na one koji svjedoče o ostvarenju suradnje s dionicima u turizmu i šire, praćenju turizma i generiranja međunarodnih turističkih trendova.

U narednom poglavlju slijedi analiza koncepta održivog turizma. U okviru njega obrađuje se povijesni razvoj predmetnog koncepta, njegova temeljna obilježja i specifičnosti, te dimenzije i koristi koje generira.

U predzaključnom poglavlju autorica se osvrće na održivi turizam Europske unije. Ovo poglavlje iznosi osnovna obilježja strateškog dokumenta koji specificira održivi razvoj turizma na ovome području, ali ujedno i obilježja sustava financiranja, poticanja razvojnih projekata te ostalo.

Za potrebe istraživanja predmetne problematike korištene su sljedeće metode:

- Metoda analize i sinteze;
- Induktivna i deduktivna metoda;
- Metoda komparacije;
- Statistička metoda;
- Metoda apstrakcije;
- Metoda studije slučaja;
- Metoda deskripcije.

2. TURIZAM EUROPSKE UNIJE

Dominirajući položaj Europske unije u okviru međunarodnog turizma zasnovan je na nekim ključnim elementima i obilježjima. Osim višestoljetne tradicije uspješnog turističkog poslovanja i razvoja, u ovu skupinu svrstavaju se prirodna obilježja ovog prostora, kao i atrakcijska osnova. Geostrateški položaj vrlo je povoljan, a izniman značaj istoga prepoznat je još u davnini. Pored toga, povoljni klimatski uvjeti pogoduju razvoju brojnih selektivnih oblika turizma, a potporu tome daje i heterogena te jedinstvena prirodna i društvena atrakcijska osnova.

Turizam u ekonomiji Europske unije ima osobit značaj, a on se očituje kroz generiranje brojnih pozitivnih učinaka. Isti se prate i kvantificiraju, koliko je to moguće, uz pomoć ekonomskih i neekonomskih funkcija turizma. Osim toga, ova socio-ekonomska pojava važna je za promociju društva Europske unije, povijesti naroda, kao i kulture koja se oblikovala tijekom dužeg vremenskog razdoblja.

Nedvojbeno je kako se turizam Europske unije, kao i ostatka svijeta, u posljednjih nekoliko dekada suočava s najintenzivnijim i najdinamičnijim međunarodnim trendovima i izazovima. Oni pritječu iz vrlo nepredvidive okoline, a načelno predstavljaju suvremene mega trendove, koji su oblikovali turizam u posljednjoj fazi njegova razvoja na ovome području.

2.1. POVIJESNI RAZVOJ

Često se ističe u domaćoj i inozemnoj literaturi kako se turizam započinje razvijati u najranijim fazama razvoja civilizacija. Točnije, ukazuje se na postojanje oblika koji u to vrijeme postoje, a koji su prethodili razvoju turizma u njegovu punom smislu riječi.

Preteče turizma u Europskoj uniji javljaju se u razdobljima ranih civilizacija, kao što su Grčka, Rim, Egipat i slične. Iako u to vrijeme postoje tek neki osnovni procesi i pojave ove prirode, smatra se kako su utjecale na daljnji tijek razvoja turizma na ovome području. Pri tome treba naglastiti kako je on tijekom čitavog evolucijskog

tijeka pratio razvoj društva, ekonomije, organizacije života i slične procese, koji su ujedno utjecali na njegovo oblikovanje.

Razvoj turizma kakvog poznajemo danas započeo je na području Europske unije 1841. godine, kada Thomas Cook organizira grupno putovanje željeznicom, koje je obuhvaćalo 550 osoba (putnika). Ubrzo nakon toga on otvara prvu putničku agenciju u Liverpoolu, a u drugoj polovici 19. stoljeća organizira i putovanje oko svijeta.

Intenzivniji razvoj turizma, potaknut dinamičnim turističkim aktivnostima Europljana zabilježen je na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Na takav tijek zbivanja utjecali su brojni čimbenici, a vodeći među njima su (Vuković, 2006):

- Tehnološki napredak u transportu;
- Revolucionarno povećanje dokolice;
- Povećanje raspoloživih prihoda putnika za potrebe putovanja.

Ovime se zapravo ukazuje i na osnovne generatore razvoja turizma, koji i danas pozitivno utječu na njegov napredak. Razlog tome jest činjenica kako je turizam povezan i uvjetovan brojnim ekonomskim, socijalnim, tehnološkim i ostalim procesima.

U domaćoj i inozemnom, znanstvenoj i stručnoj literaturi, razni autori diferencirano pristupaju klasificiranju razvojnih razdoblja ili etapa razvoja turizma općenito, a tako i onoga na razini Europske unije. Generalizacijom tih pristupa moguće je identificirati sljedeća razdoblja (Vuković, 2006):

- Razdoblje od početka 70-ih godina 18. stoljeća do početka 60-ih godina 20. stoljeća;
- Razdoblje od 60-ih godina prošloga stoljeća do kraja 80-ih godina prošloga stoljeća;
- Razdoblje od 90-ih godina prošloga stoljeća do danas.

Svaka od ovih faza razvoja ističe se konkretnim obilježjima i nekim ključnim događajima koji su prethodili narednom razdoblju. Najintenzivnija i nadinamičnija

među njima je aktualna faza razvoja, koja se naziva i razdobljem suvremenog ili individualnog turizma.

Tijekom prve faze razvoja turizma u Europskoj uniji dolazi do izražaja uzajamna povezanost prometa i turizma. Upravo je ovaj podsustav turističkog sustava omogućio dostupnost destinacija, a poseban utjecaj evidentan je na primjeru zračnog prijevoza, koji danas ima presudnu ulogu u međunarodnom turizmu. Naposljetku treba ukazati i na pojavu globalizacije te pripadajućih procesa, posebice liberalizacije tržišta, što je omogućilo slobodno kretanje ljudi i kapitala.

Sljedeći element koji je dao zamah razvoju turizma na ovome području jest intenzivan razvoj posrednika u turizmu. Pojava turoperatora uzrokovala je pojavu takozvanog masovnog turizma. Uslijed velikog zakupa smještajnih i prijevoznih kapaciteta dolazi do osiguranja mogućnosti putovanja unutar država i između država Europske unije po povoljnijim i široko dostupnim cijenama (Weber, Mikačić, 1994).

Dok je u prethodnim godinama masovni turizam predstavljao napredak i prednost, u narednim godinama postaje sve istaknutiji problem. Dolazi do pojave jednoobraznog turističkog proizvoda koji ne uključuje individualne želje i potrebe putnika. Osim toga, u potpunosti se zanemaruje ideja o održivom razvoju, kao i sam koncept održivog turizma.

U pretposljednem razdoblju razvoja turizma, masovni turistički pokreti uzrokovali su brojne negativne učinke, a do te spoznaje dolazi se tek na prijelomu posljednjih dvaju razdoblja, posebice s pojavom suvremenoga doba.

Neki od tih učinaka očitovali su se kroz (Weber, Mikačić, 1994):

- Povećanje cijena;
- Pritisak na ljude i okoliš;
- Narušavanje atraktivnosti prostora;
- Gubitak identiteta i autentičnosti kulture;
- Ekološke probleme i štete;
- Gomilanje otpada;
- Nezadovoljstvo dionika i slično.

Usljed problema koje je uzrokovao, masovni turizam izravno je utjecao na pad turističkog prometa, pojavu faze stagnacije i zastarjevanja predmetne turističke destinacije, a naposljetku i na sam krah ovog turizma. U narednom razdoblju dolazi do pojave i jačanja suvremenog turizma, koji se često naziva i individualnim turizmom, a sušta je suprotnost onom nekadašnjem.

Aktualnu fazu razvoja turizma Europske unije obilježavaju brojne specifičnosti, koje predstavljaju opsežno područje istraživanja. Generalno je moguće govoriti o heterogenoj turističkoj ponudi koja se zasniva na raznim selektivnim oblicima turizma (alternativni, tematski turizam), intenzivnom razvoju inovacija u svim segmentima turističkog sustava, pojavi i razvoju inovativnih turističkih proizvoda te sličnim obilježjima.

2.2. ZAKONODAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR

Zakonodavni i institucionalni okvir razvoja turizma Europske unije sve do polovice prošloga stoljeća bio je nepovoljan, oskudan i nestabilan. Točnije, razvoj turizma bio je vrlo slabo reguliran, a time i relativno zanemaren. Tek tijekom druge polovice 20. stoljeća dolazi do konkretnijeg napretka u ovome području, kada dolazi do usvajanja razvojnih koncepata i podržavajućih strategija razvoja turizma (Europski parlament, 2019).

2.2.1. EUROPSKA KOMISIJA

Značaj turizma prvenstveno je prepoznat od strane Europske komisije, jedne od vodećih institucija današnjice. U to vrijeme ona je djelovala kao nadancionalno tijelo, koje je zadužilo službe, odnosno uprave da se bave turizmom, kao značajnom ekonomskom i socijalnom pojavom. Često se ove službe nazivaju Direkcijama.

Pitanjima turizma, od začetka njegova kontroliranog zakonodavnog i institucionalnog razvoja, bavile su se razne direkcije, uslijed njegove multidimenzionalnosti i interdisciplinarnosti. Primarno se ovim pitanjima bavila Glavna uprava XXIII, koja se 2000. godine transformira u Glavnu upravu za poduzetništvo i industriju. Osim nje

treba spomenuti Glavnu upravu za okoliš, Upravu za očuvanje zdravlja i zaštitu potrošača, Upravu za kulturu i obrazovanje i ostale koje zadiru u pojedina područja u turizmu (Europski parlament, 2019).

Daje se zaključiti kako u tom razdoblju nije postojala turistička politika. Godine 2000. dolazi do potpisivanja Lisabonskog ugovora, a njegova provedba započinje tek 2009. godine. Pitanja u svezi turizma i njegova razvoja na ovome području sadržana su upravo u okviru njega, a to se argumentiralo uvjerenjem vodećih dionika kako turizam ima potencijal doprinijeti realizaciji ciljeva koji su specificirani ovim Ugovorom (Europski parlament, 2019).

Moguće je zaključiti kako Europska unija uviđa važnost turizma, prvenstveno u ekonomskom kontekstu, tek krajem 80-ih godina prošlog stoljeća. Sadašnji status turizma u kontekstu zakonodavnog i regulatornog okvira konkretiziran je krajem 2009. godine. Od tada on ima pravnu osnovu, no ne raspolaže vlastitom proračunskom linijom.

Pravna osnova temelji se na Ugovoru o funkcioniranju Europske unije. Postignuća opće politike uglavnom se odnose na djelovanje Komisije, koja je između 2001. i 2018. godine objavila nekoliko komunikacija o smjernicama politika za razvoj turističkog sektora.

Neke od ključnih komunikacija Komisije su (Tuszynska, Cavojsky, 2018):

- „Komunikacija (COM(2007)0621) od 19. listopada 2007. – Program za konkurentan i održiv europski turizam – u kojoj se izlaže opcija održivog razvoja kako bi se zajamčila dugoročna konkurentnost turizma i najavljuju trogodišnje pripremne aktivnosti;
- Komunikacija (COM(2010)0352) od 30. lipnja 2010. – Europa, svjetsko turističko odredište br. 1 – novi politički okvir za turizam u Europi – u kojoj se analiziraju čimbenici i prepreke za konkurentnost turizma i njegov održivi razvoj;
- Komunikacija (COM(2012)0649) od 7. studenog 2012. – Provedba i poboljšanje zajedničke vizne politike kao poticaj za rast u Europskoj uniji – u

kojoj se broj turističkih posjeta iz trećih zemalja želi povećati zajedničkom viznom politikom;

- Komunikacija (COM(2014)0086) od 20. veljače 2014. – Europska strategija za veći rast i radna mjesta u obalnom i pomorskom turizmu – kojoj je cilj promicanje održivog rasta i konkurentnosti u obalnom i pomorskom turizmu.

Aktivnosti Europske komisije, u okviru institucionalne podrške razvoju turizma Europske unije su iznimne. One se ne očituju samo u navedenome, već treba istaknuti kako ona aktivno sudjeluje i u specificiranju posebnih mjera u turizmu, a koje su usklađene s aktualnim stanjem i događanjima na međunarodnom tržištu.

U okviru posebnih mjera ističu se mjere za turiste na putovanju i odmoru (olakšava se prijelaz granica, unaprijeđuju se sigurnost i zaštita te slično), mjere u interesu regija i turističkog sektora te ostale mjere. Nastavno na iste, Komisija je pokrenula niz inicijativa i programa koji su namijenjeni pojedinačnim područjima u turizmu. Detaljnije o njima raspravlja se u posljednjem poglavlju ovoga rada.

2.2.2. EUROPSKI PARLAMENT

Osim Europske komisije treba spomenuti i Europski Parlament. On je još u prosincu 1996. godine podržao djelovanje Zajednice u području turizma, dajući pozitivno mišljenje o prvom višegodišnjem programu za razdoblje od 1997. do 2000. pod nazivom „Philoxenia”, od kojeg se kasnije odustalo uslijed nepostojanja podrške Vijeća (Tuszynska, Cavojsky, 2018). Na sličan način kao i Komisija, ova institucija je u proteklim godinama usvojila niz smjernica i preporuka, ali i inicijativa u svezi turizma i njegova razvoja. Rezultat je to suradnje između ovih dvaju institucija.

Neke od značajnijih aktivnosti ove institucije mogu se razmotriti kroz (Tuszynska, Cavojsky, 2018):

- Donošenje Zakonodavne rezolucije o prijedlogu direktive o spolnom iskorištavanju i spolnom zlostavljanju djece 2011. godine. U skladu s Direktivom 2011/93/EU od 13. prosinca 2011. godine seksualni turizam koji uključuje djecu kazneno je djelo u cijeloj Uniji;

- Usvajanje brojnih značajnih rezolucija, među kojima su ključne Rezolucija od 8. rujna 2005. godine o novim perspektivama i novim izazovima za europski održivi turizam, Rezolucija od 29. studenog 2007. godine o novoj europskoj turističkoj politici i jačanju partnerstva za turizam i Rezolucija od 16. prosinca 2008. godine o utjecaju turizma na obalna područja i njihov razvoj;
- Parlament je predložio stvaranje europske oznake kulturne baštine, uspostavu prekogranične biciklističke rute uzduž bivše željezne zavjese te ohrabrio sektor na raznovrsniju ponudu usluga kako bi odgovorio na sezonski karakter turizma;
- Parlament je 27. listopada 2015. godine usvojio zakonodavnu rezoluciju radi donošenja nove direktive kojom se dodatno ojačava zaštita putnika u okviru paket aranžmana i povezanih putnih aranžmana.

Komisija i Parlament predstavljaju krovne institucije u turizmu Europske unije. One su zaslužne za vodeća pitanja i odluke u svezi turizma, no konačne potvrde i provedbe aktivnosti bilo kakve prirode u nadležnosti su suradnje i integriranog odlučivanja institucija u okviru istoimenog okruženja.

2.2.3. OSTALE INSTITUCIJE EUROPSKE UNIJE

Osim ovih, razvoj turizma Europske unije podžavaju i ostale institucije. Pregled nekih od njih daje se u nastavku (Tablica 1.).

Tablica 1. Institucije u turizmu Europske unije

INSTITUCIJA	OVLASTI I FUNKCIJE
Vijeće EU (engl. <i>Council of the European Union</i>)	<ul style="list-style-type: none"> – Predstavljanje država EU; – Usvajanje novih propisa koji se odnose na primjenu osnivačkih ugovora; – Donošenje mjera koje se odnose na proračun Europske unije; – Usvajanje odluka o međunarodnim sporazumima; – Koordinacija ekonomske politike.
Europski odbor regija (engl. <i>European Committee of Regions – COR</i>)	<ul style="list-style-type: none"> – Savjetodavno tijelo; – Regionalna i lokalna suradnja; – Komisija, Vijeće i Parlament savjetuju se s ovim tijelom o izradi zakonodavstva; – Po dostavljanju zakonodavnog prijedloga, Odbor regija iznosi osobno mišljenje; – Omogućuje regijama i gradovima da službeno iznesu i zastupaju individualne interese u raznim područjima i time štite potrebe i vlastita prava.
Ekonomsko i socijalno vijeće (engl. <i>Economic and Social Council – ECOSOC</i>)	<ul style="list-style-type: none"> – Uz Opću skupštinu, Vijeće sigurnosti, Međunarodni sud pravde, Tajništvo i Starateljsko vijeće čini jedno od glavnih tijela Ujedinjenih naroda – UN-a; – Osiguranje temeljnih preduvjeta za razvoj turizma; – Zastupa rješenja specifičnih problema; – Forum za raspravu; – Izrađuje izvješća i studije te daje preporuke; – Promovira mir, razvoj i sigurnost; – Saziva međunarodne konferencije i jača međunarodnu suradnju te slično.
EUROSTAT	<ul style="list-style-type: none"> – Jedna od vodećih organizacija u EU; – Statistički ured; – Prati i izvještava o turizmu; – Baza podataka; – Publikacije i izvješća.

Izvor: Izrada autorice prema: Aalep (2015.) *EU institutions involved in tourism*. Dostupno na: <http://www.aalep.eu/eu-institutions-involved-tourism> (01.06.2019.).

Vidljivo je kako na razini Europske unije postoji vrlo razvijen zakonodavni i institucionalni okvir, koji je izravno ili neizravno usmjeren prema turizmu. Sukladno suvremenim uvjetima poslovanja i trendovima koji dominiraju već nekoliko dekada, misli se na usmjerenost prema održivosti u turizmu, odnosno prema promicanju i jačanju održivog turizma Europske unije. To se najjednostavnije daje potvriti brojnim istraživanjima, razvojem baze podataka, kao i sve aktivnijim angažmanom ovih institucija u provedbi raznih inicijativa i programa koji daju podršku održivom turizmu, a o čemu se raspravlja u narednim poglavljima rada.

2.3. ANALIZA KVANTITATIVNIH POKAZATELJA

Pri analizi kvantitativnih podataka u svezi turizma Europske unije podjednaka pažnja posvećuje se njezinu receptivnom i emitivnom karakteru. Jedino je na taj način moguće provesti cjelovitu analizu te na optimalni način predložiti njezinu ulogu u okviru međunarodnog turizma.

U narednoj tablici daje se prikaz kretanja temeljnih turističkih pokazatelja, odnosno trend kretanja ukupnih turističkih dolazaka i noćenja domaćih i inozemnih turista na ovome području (Tablica 2.).

Tablica 2. Ukupni turistički dolasci i noćenja turista u Europskoj uniji 2008.-2017. godine (000)

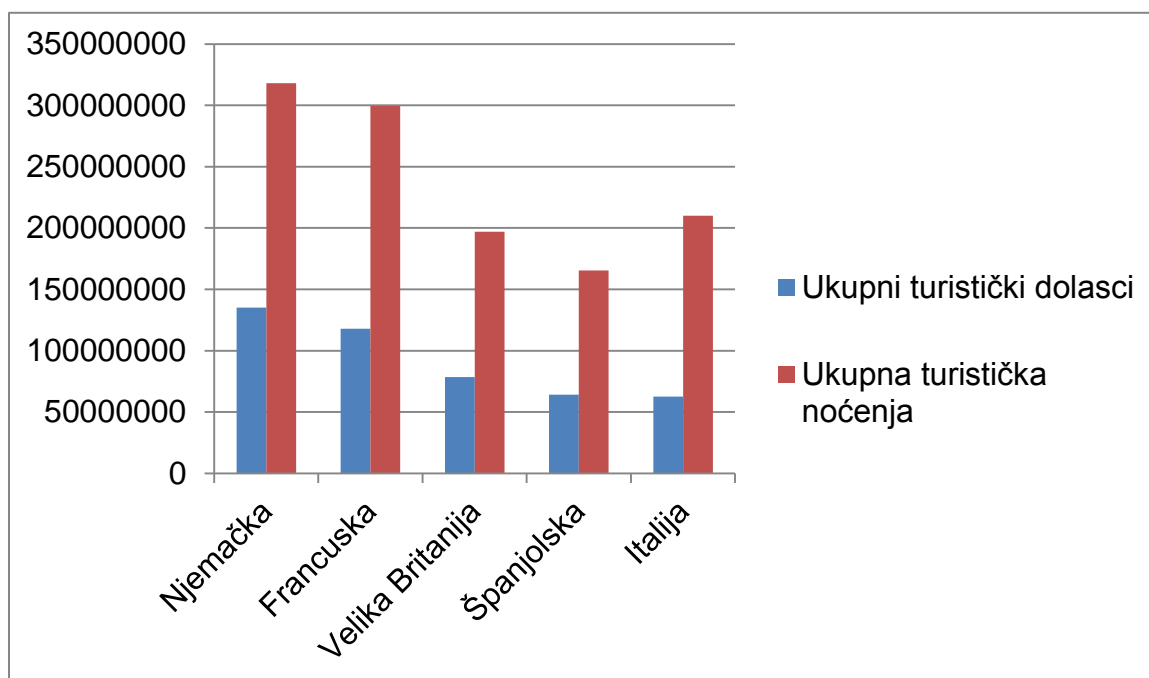
Godina/pokazatelj	Ukupni turistički dolasci	Ukupno ostvarena turistička noćenja
2008.	501 196	267 636 330
2009.	501 772	260 021 970
2010.	500 440	265 780 765
2011.	517 980	275 939 999
2012.	550 129	282 187 922
2013.	553 751	283 679 063
2014.	567 614	291 722 145
2015.	591 081	299 220 311
2016.	608 896	308 904 957
2017.	631 416	319 051 999

Izvor: Izrada autorice prema: EUROSTAT (2019.) Database. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/web/tourism/data/database?p_p_id=NavTreeportletprod_WAR_NavTreeportletprod_INSTANCE_RwbGfcSOZQkT&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1 (02.06.2019.).

Vidljivo je kako u promatranom razdoblju u trajanju od punih deset godina Europska unija bilježi rast ukupnih turističkih dolazaka i ostvarenih noćenja, uz minimalne oscilacije. Zanimljivo je istaknuti kako u razdoblju ekspanzije svjetske ekonomske krize nije došlo do ozbiljnijeg pada ovih pokazatelja, izuzev 2010. godine, kada je zabilježena nešto slabija turistička aktivnost.

U nastavku slijedi pregled vodećih turističkih tržišta na razini Europske unije, s obzirom na ukupno ostvarene dolaske i noćenja tijekom 2017. godine (Grafikon 1.).

Grafikon 1. Vodeće turističke destinacije Europske unije prema ukupno ostvarenim turističkim dolascima i noćenjima (2017. godine)

Izvor: Izrada autorice prema: EUROSTAT (2019.) Database. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/web/tourism/data/database?p_p_id=NavTreeportletprod_WAR_NavTreeportletprod_INSTANCE_RwbqFcSOZQkT&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1 (02.06..2019.).

Vodeće receptivne turističke destinacije na razini Europske unije jesu Njemačka, Francuska, Velika Britanija, Španjolska i Italija. Vidljivo je kako primjerice Italija bilježi manje turističkih dolazaka od Velike Britanije i Španjolske, no istovremeno i više noćenja. To ukazuje na duži boravak turista u ovoj destinaciji.

U proteklih 10-ak godina ukupna turistička noćenja na razini Europske unije zabilježila su rast od oko 35%. Pri tome je posebice zabilježen rast inozemnih turista, od čak 45%. Omjer domaćih i inozemnih turista u Europskoj uniji kreće se oko 60:40 (EUROSTAT, 2019).

Treba istaknuti kako turisti u Europskoj uniji u najvećem udjelu borave u hotelima i sličnom smještaju. Udio ovih turista u ukupno ostvarenim noćenjima kreće se oko 50%, a u budućnosti se očekuje rast ovog udjela. Prosječna popunjenost kapaciteta

od 100 do 250 soba iznosi oko 57%, od 25 do 99 soba 27%, te manje od 99 soba 60%. Pri tome, prosječna duljina boravka kreće se između 5 i 7 dana (EUROSTAT, 2019).

Turizam ima izniman značaj u gospodarstvu Europske unije. O tome svjedoče vodeći pokazatelji, a misli se na sljedeće (WTTC, 2018):

- Izravan doprinos turizma BDP-u iznosio je u 2018. godini 730 milijardi dolara, odnosno oko 3,9% BDP-a;
- Ukupni doprinos turizma BDP-u u 2018. godini iznosio je 1 900,3 milijarde dolara, odnosno preko 10,1% ukupnog BDP-a;
- Udio turizma u ukupnoj zaposlenosti tijekom 2018. godine kretao se 11,6 % ukupno, odnosno uključuje oko 27,3 milijuna zaposlenih;
- Potrošnja turista u 2018. godini iznosila je 522 milijarde dolara, odnosno oko 5,9% ukupnog izvoza EU;
- Investicije u turizmu bilježe oko 5% ukupnih investicija tijekom 2018. godine.

Pored ovih iznimno povoljnih pokazatelja o ekonomskom značaju i učincima turizma na gospodarstvo Europske unije, posebno treba naglasiti kako se u budućnosti predviđa daljnji rast ovih pokazatelja.

Na razini Europske unije emitivni turizam nešto se slabije prati i evidentira. Unatoč tome, treba istaknuti kako je Europska unija najaktivnije tržište u kontekstu emitivnog turizma, no postoji istaknuti trend unutarregionalnih putovanja.

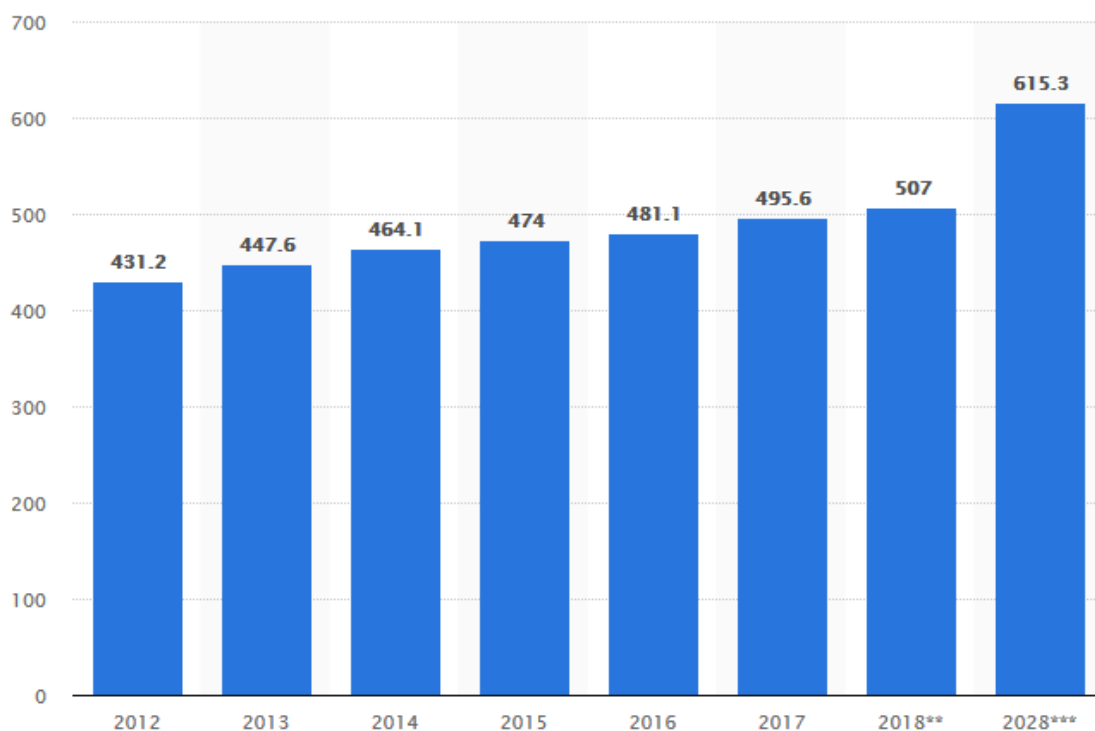
Najaktivnije destinacije po broju putovanja tijekom godine su (EUROSTAT,2019):

- Francuska;
- Njemačka;
- Španjolska.

One značajno nadilaze ostale države, no uglavnom je zabilježen trend rasta ovog pokazatelja u proteklih 10-ak godina na razini Europske unije općenito (EUROSTAT, 2019).

Kretanje ukupne turističke potrošnje rezidenata Europske unije, kao i predviđanja u svezi budućeg trenda kretanja ovog pokazatelja daju se u nastavku (Grafikon 2.).

Grafikon 2. Potrošnja rezidenata Europske unije za potrebe putovanja i predviđanja o njezinu kretanju 2012.-2028. godine (mlrd. USA)

Izvor: Statista (2019.) *Annual expenditure on outbound travel in European union from 2012. to 2018.* Dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/515694/europe-outbound-travel-expenditure/> (02.06.2019.).

Vidljivo je kako ukupna potrošnja rezidenata Europske unije, koja je namijenjena putovanjima unutar i izvan ove nadnacionalne tvorevine, kontinuirano raste od 2012. godine. Jednaki trend predviđa se i u budućnosti, odnosno do 2028. godine, kada se očekuje njezin rast za gotovo 200 milijardi dolara u odnosu na 2012. godinu.

3. MEĐUNARODNI ZNAČAJ TURIZMA EUROPSKE UNIJE

Već je iz proteklog istraživanja ukazano na osobit značaj Europske unije u okviru međunarodnog turizma. On se prije svega potvrđuje kvantitativnim podacima, odnosno pokazateljima u svezi turističke aktivnosti Europske unije, kako se gledišta emitivnog, tako i receptivnog turizma. Kako bi isto bilo jasnije optimalnim se smatra razmotriti udjele Europske unije u ukupnom međunarodnom turizmu.

Međunarodni značaj ne potvrđuje se samo analizom kvantitativnih podataka, iako ona predstavlja vrijedan argument u okviru ove problematike. Za potrebe potvrde značaja EU u međunarodnom turizmu koriste se i kvalitativni pokazatelji, a misli se na njezin značaj u kontekstu suradnje s dionicima na međunarodnoj razini, praćenjima turizma i generiranja međunarodnih trendova.

U ovome poglavlju, osim analize udjela Europske unije u međunarodnim turističkim kretanjima obrađuju se i navedeni kvalitativni pokazatelji. Na taj način se cjelovito obrađuje problematika njezina turizma općenito i sudjelovanja istoga u međunarodnim tokovima.

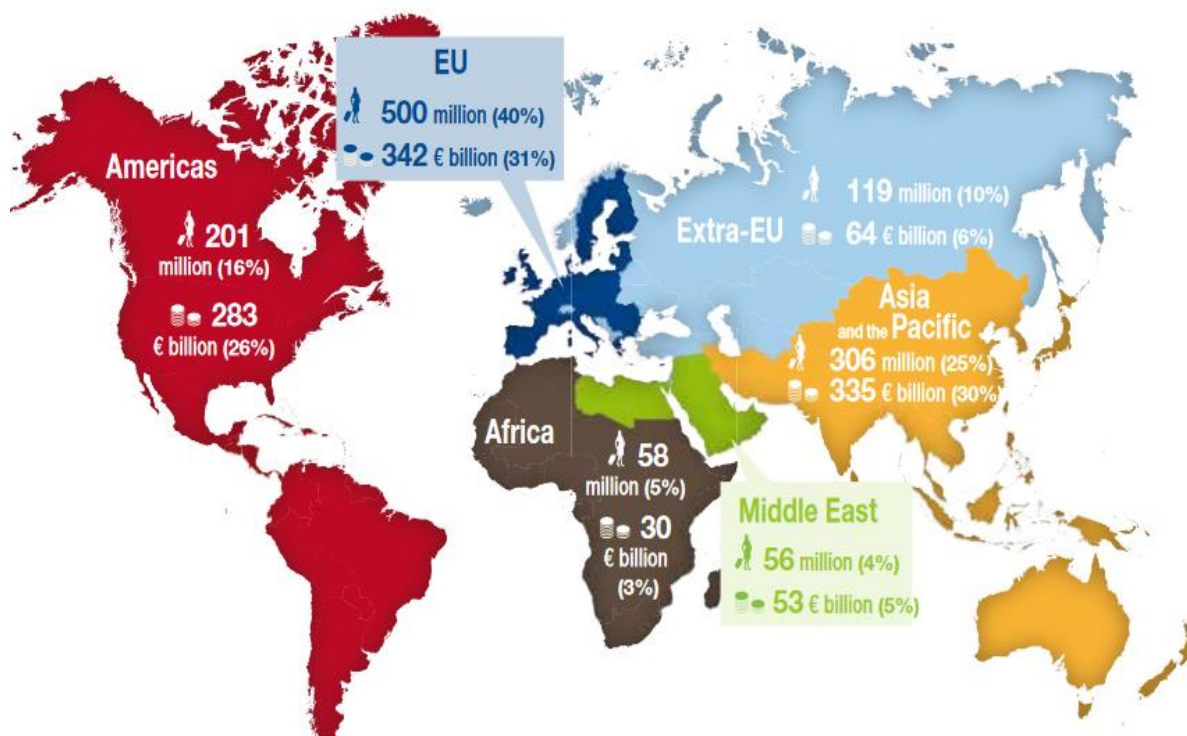
3.1. EUROPSKA UNIJA U MEĐUNARODNOM TURIZMU

Već je istaknuto kako je Europska unija vodeće emitivno i receptivno turističko tržište na međunarodnoj razini. Istraživanja svjedoče o tome kako ovo tržište bilježi preko polovice ukupne turističke aktivnosti na razini međunarodnog turizma. Točnije, riječ je o udjelu od preko 50% u ukupnim turističkim dolascima, te udjelu od oko 37% u ukupnoj turističkoj potrošnji tijekom 2016. godine (UNWTO, 2018.).

O međunarodnom značaju Europske unije u domeni međunarodnog turizma svjedoče brojni pokazatelji. Neki od ključnih prikazuju se u nastavku (Slika 1.)

Slika 1. Međunarodni značaj turizma Europske unije 2016. Godine

Izvor: UNWTO (2018.) *European Union Tourism Trends*. Dostupno na: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419470> (14.06.2019.).

Vidljivo je kako teritorijalno Europa, a time i Europska unija predstavljaju najmanje turističko tržište, koje polučuje najbolje rezultate u okviru međunarodnog turizma. O samim brojkama i udjelima već je bilo riječi, a smatra se potrebnim istaknuti kako je najveći konkurent Europi, u okviru ove problematike, tržište Azije i Pacifika, a zatim slijedi američko turističko tržište. U broju dolazaka, ova tržišta zajedno otprilike generiraju jednaki udio kao i Europa.

Područje Europske unije često se razmatra u kontekstu čitavog europskog tržišta, kada je riječ o međunarodnim praćenjima i istraživanjima turizma. Pri tome se govori o osam podregija ili subregija ovog prostora. Misli se na (UNWTO, 2018):

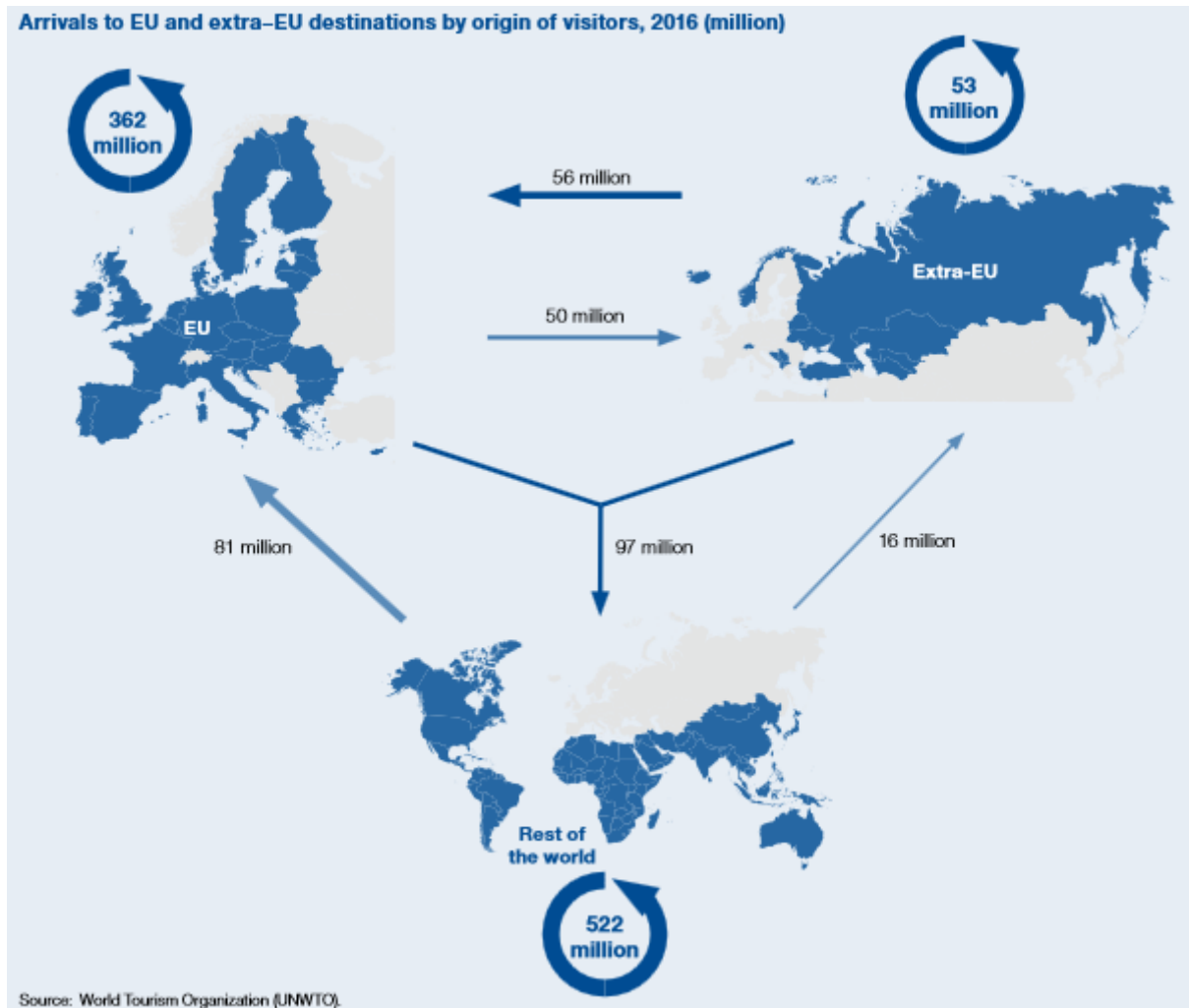
- Južna Europa i Mediteran – najkativnija subregija, koja je u 2016. godini, u odnosu na prethodnu godinu, zabilježila rast turističkih dolazaka od 8 %. Također, zabilježen je i rast prihoda od turizma za 5%, a oni su iznosili 132 milijarde eura;

- Središnja i Istočna Europa – zabilježila je rast turističkih dolazaka u istome razdoblju od 7%, odnosno dosegla je 71 milijun dolazaka. Rast prihoda iznosio je 8%, a u vrijednosti 31 milijardu eura;
- Sjevernu Europu čini pet nacionalnih turističkih destinacija – u promatranom razdoblju rast turističkih dolazaka iznosio je 5% (66 milijuna dolazaka), a rast prihoda od turizma dosegao je 62 milijarde eura, što je rast od 5%;
- Zapadnu Europu čini šest nacionalnih turističkih destinacija – u promatranom razdoblju ukupni turistički dolasci stagniraju, a prihodi od turizma bilježe rast od 1%, odnosno dosežu 117 milijarde dolara u promatranom razdoblju;
- Odabrane destinacije Europske unije, Bugarska, Poljska, Mađarska, Rumunjska i Hrvatska bilježe veće stope rasta od čitavog prostora, 8% u ukupnim dolascima i 10% u ukupnim prihodima od turizma.
- Euro područje zabilježilo je rast od 4% turističkih dolazaka i 3% prihoda od turizma.

Evidentno je da poneke turističke destinacije Europe, u kontekstu predočenih subregija imaju znatno više turističkih dolazaka od ostalih, no istovremeno bilježe manje prihode od turizma i obrnuto. Pri tome se uočavaju značajne cjenovne oscilacije u turizmu, što i utječe na ovakve rezultate.

U nastavku slijedi prikaz Europe u međunarodnim turističkim tokovima (Slika 3.).

Slika 2. Položaj Europe u međunarodnim turističkim tokovima tijekom 2016. godine

Izvor: UNWTO (2018.) *European Union Tourism Trends*. Dostupno na: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419470> (14.06.2019.).

Najdominantnije emitivno turističko tržište na primjeru Europe i Europske unije i dalje je europsko. To ukazuje kako na ovome području dominiraju unutarregionalna putovanja.

3.2. SURADNJA S DIONICIMA

Kada se govori o suradnji koju Europska unije ostvaruje na međunarodnoj razini, uglavnom je riječ o suradnji njezinih temeljnih tijela, institucija i organizacija, koje su specijalizirane za područje turizma, ali i one ostale koje se bave ovim pitanjima.

Treba istaknuti kako je sama suradnja iznimno značajna za razvoj turizma Europske unije, kao i međunarodnog turizma općenito.

Poseban doprinos u navedenom očituje se u intenzivnom uključivanju Europske unije, kao turističke destinacije u međunarodne turističke tokove. Riječ je o posebnom značaju, osobito u razdoblju suvremenoga doba i poslovanja, kada razina uključenosti destinacije u međunarodne turističke tokove uvelike determinira samu uspješnost poslovanja, konkurentnost destinacije i mogućnost odgovaranja na međunarodne trendove i zahtjeve. Kako bi navedeno bilo jasnije, u nastavku se analizira suradnja Europske unije kroz njezin angažman u vodećim međunarodnim turističkim organizacijama.

3.2.1. SVJETSKA TURISTIČKA ORGANIZACIJA

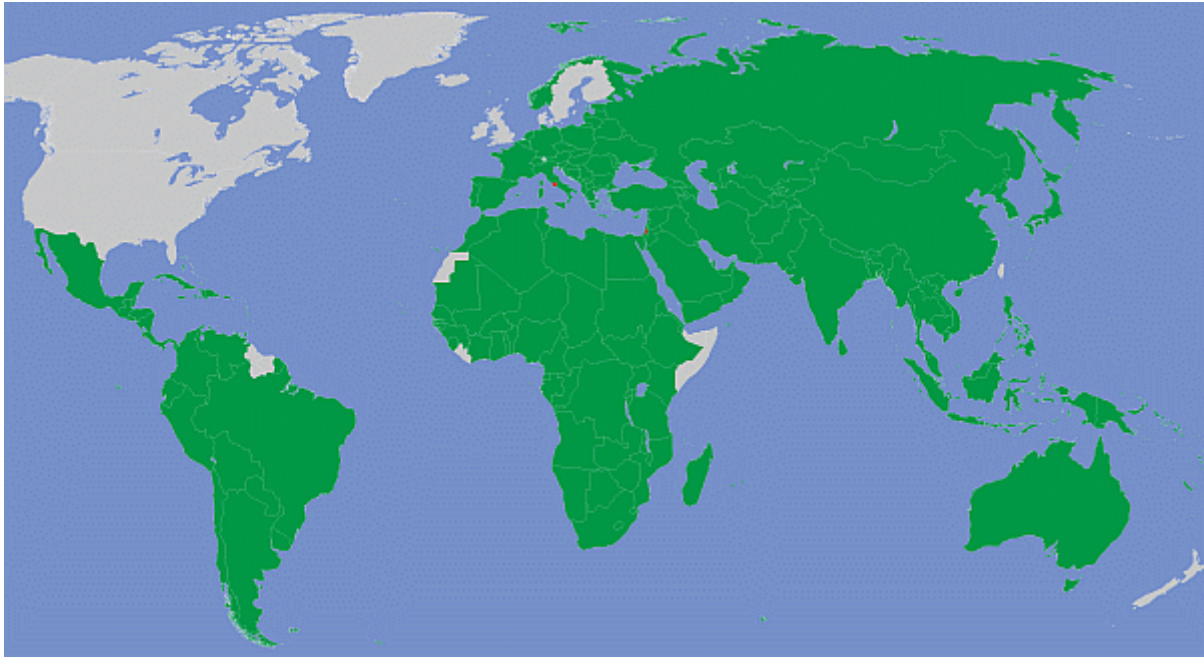
U okviru međunarodne turističke suradnje koju Europska unija ostvaruje već duži niz godina, prvenstveno je značajno istaknuti njezin integritet, ali i angažman u okviru krovne organizacije međunarodnog turizma, Svjetske turističke organizacije (engl. *World Tourism Organization – WTO*).

Svjetska turistička organizacija je specijalizirana agencija Ujedinjenih naroda. Osnovana je prvenstveno poradi praćenja, reguliranja i razvijanja turizma na međunarodnoj razini, a od samog osnivanja do danas predstavlja vrhovnu organizaciju u međunarodnom turizmu.

„Misija UNWTO-a je promocija razvoja odgovornog, održivog i univerzalno prihvatljivog turizma kroz prihvaćanje etičkih principa i poštivanje (Ministarstvo turizma, 2019).“ Upravo zbog toga, a uvažavajući i aktivnosti te doprinos održivom turizmu u suvremeno doba, smatra se vrlo značajnom u kontekstu predmetne problematike. Tome u prilog ide i činjenica kako su države Europske unije integrirane i vrlo aktivne u njezinu svakodnevnom radu, a time i one usvajaju temeljne ciljeve i misiju suradnje.

Svoje aktivnosti ova organizacija provodi kroz rad Regionalnih komisija, a ukupno broji njih 6. Osnovna namjera je poduprijeti rad i značaj nacionalnih tijela zaduženih za turizam. U nastavku slijedi pregled država članica ove organizacije (Slika 3.).

Slika 3. Svjetska turistička organizacija - članice

Izvor: Geo Ref.net (2019.) World Tourism Organization. Dostupno na: <http://www.geo-ref.net/ph/t-unwto.htm> (14.06.2019.).

Danas ova organizacija broji 156 punopravnih članica (predstavnik vlada iz resora turizma). Osim toga, prostire se na šest teritorija i objedinjuje još preko 400 pridruženih članica.

Radna tijela ove organizacije su (Ministarstvo tuizma, 2019):

- Glavno tijelo ili Glavna skupština – u njoj su zastupljene sve zemlje članice, a održava se svake druge godine i donosi sve važne dokumente i odluke;
- Tijelo UNWTO-a je Izvršno vijeće, koje je sastavljeno od izabranih predstavnika regionalnih komisija, a obavlja posao u ime i za glavnu skupštinu. Pri tome ono priprema odluke, a koje proizlaze iz rada svih tehničkih odbora i regionalnih komisija;
- Osim u regionalnim komisijama, organiziranim prema geografskoj raspoređenosti (uglavnom po kontinentima), rad UNWTO-a se odvija i u

brojnim tehničkim odborima za konkurentnost, održivi razvoj, statistiku i proračuni program rada. Oni svoja izvješća podnose Izvršnome vijeću, te na kraju sve odluke mora u vidu rezolucije donijet Glavna skupština UNWTO-a.

Treba istaknuti kako se osnovna uloga UNWTO-a, a time i država članica, očituje u tome što čine globalni forum za turističku politiku i druga pitanja povezana sa turizmom (Hendija, 2007). Prioriteti djelovanja pri tome se odnose na (Ministarstvo turizma, 2019):

- Promicanje turizma na globalnoj razini;
- Jačanje konkurentnosti unutar turizma;
- Promicanje održivog razvoja turizma;
- Unapređenje doprinosa turizma borbi protiv siromaštva i razvoja;
- Njegovanje znanja, obrazovanja i jačanja vještina;
- Izgradnja partnerstva.

Ova organizacija svoje aktivnosti obavlja na temelju angažmana i rada, posebice suradnje država članica, među kojima su i zemlje Europske unije. Pored toga, značajne su njihove konzultantske, dokumentarističke i publicističke aktivnosti, koje doprinose međunarodnom praćenju turizma, predviđanju i prilagodbi sadašnjim i budućim trendovima, usvajanju optimalnih strategija razvoja i sličnome.

Integriranjem Europske unije u svakodnevni rad ove organizacije doprinosi se mnogočemu. Osim činjenice da je EU na ovaj način izravno i vrlo stabilno integrirana u međunarodni turizam, treba istaknuti i činjenicu da na ovaj način ona zastupa svoja mišljenja i stavove, javno ih promovira i doprinosi razvoju međunarodnog turizma na koristi svih država članica.

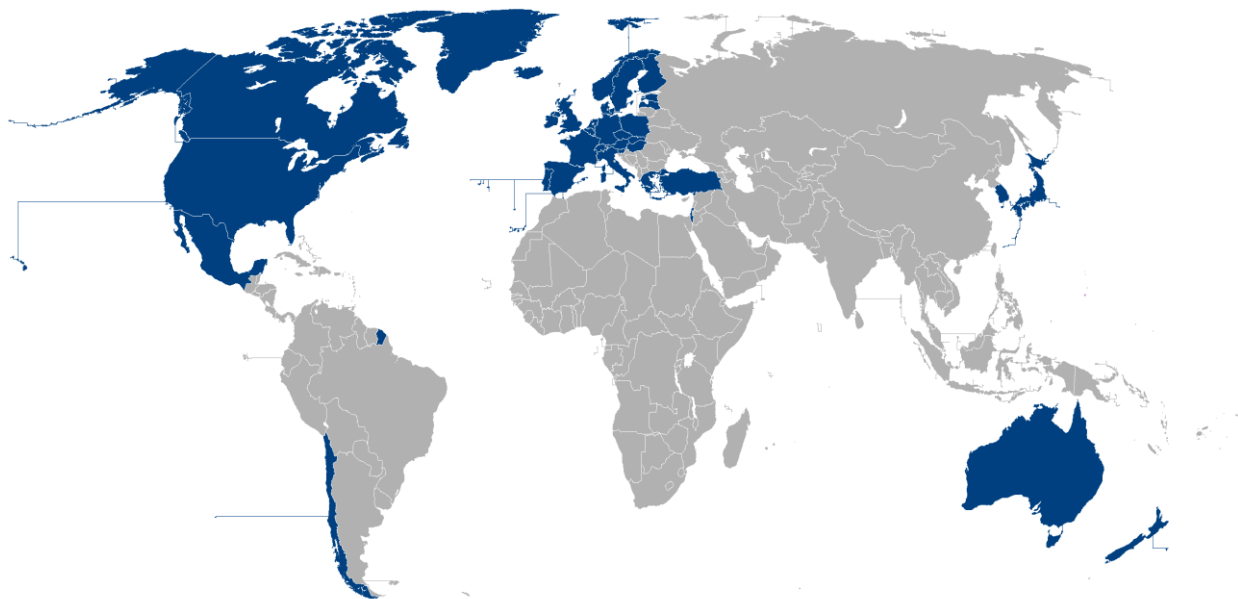
Članstvo EU u ovoj organizaciji doprinosi učinkovitijem praćenju turizma, jačanju obrazovanja i specijalizacije u turizmu, uviđanju trendova na pravovremen i optimalan način, kao i prilagođavanje izazovima koji trenutno vladaju ili se u budućnosti očekuju. Konačni rezultat je unapređenje konkurentnosti i stabilnosti turizma, jačanje održivog razvoja kao suvremene koncepcije i optimalno iskorištavanje prilika.

3.2.2. ORGANIZACIJA ZA EKONOMSKU SURADNJU I RAZVOJ

Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (engl. *Organization for Economic Cooperation and Development*) ima izniman gospodarski značaj na području Europske unije, ali i na međunarodnoj razini. Riječ je o međunarodnoj organizaciji, koja je već u razdoblju osnivanja aktivnosti usmjerila na poticanje ekonomskog razvoja i svjetske trgovine, a u kontekstu navedenoga usmjerava se i na individualni segment, turizam.

U nastavku slijedi pregled članica ove organizacije (Slika 4.).

Slika 4. Sastav Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj

Izvor: Reddit (2019.) *Countries that are members of OECD*. Dostupno na: https://www.reddit.com/r/MapPorn/comments/6hozm2/countries_that_are_members_of_oecd_2638x1190/ (10.06.2019.).

Vidljivo je kako su temelj u okviru sastava ove organizacije Sjeverna Amerika, Australija i gotovo sve države Europske unije. Preteča ove organizacije bila je Organizacija za europsku ekonomsku suradnju (engl. *Organization for European Economic Cooperation* - OECD), čiji je osnovni zadatak bilo koordiniranje Marshallova plana za obnovu europskoga gospodarstva (Enciklopedija, 2019).

Upravo zbog toga opravdan je današnji osobit značaj Europske unije u sklopu djelovanja ove organizacije.

Osnovni ciljevi koji proizlaze iz njezina rada jesu (Enciklopedija, 2019):

- Najveći mogući ekonomski razvoj;
- Maksimiziranje zaposlenosti;
- Rast životnoga standarda u zemljama članicama;
- Financijska stabilnost;
- Liberalizacija međunarodne trgovine;
- Slobodan protok kapitala.

Iako je uglavnom riječ o savjetodavnoj ulozi ove organizacije, ona doprinosi i ostalim aspektima međunarodnog turizma. Prvenstveno, okuplja države članice s ciljem jačanja razumijevanja i suradnje, provodi kontinuirana istraživanja turističkog tržišta o čemu vodi i opsežnu bazu podataka, organizira razne informativne i edukativne konferencije, seminare i ostala događanja te usko surađuje s ostalim međunarodnim i regionalnim organizacijama diljem svijeta.

Na primjeru Europske unije uloga ove organizacije očituje se u unapređenju okoline razvoja, jačanju pozitivnih uvjeta poslovanja i turističkog napretka, praćenjima i izvještavanjima o međunarodnim tokovima u turizmu, predlaganju mogućih rješenja i smjerova razvoja te redom dalje. Ispravno je tvrditi kako suradnja Europske unije i ove organizacije izravno doprinosi promociji i osiguranju održivog razvoja turizma.

3.2.3. SPECIJALIZIRANE MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE I EUROPSKA UNIJA

Na razini Europske unije postoje brojne specijalizirane organizacije u turizmu, a njihov broj još je veći na međunarodnoj razini. Ono što je važno istaknuti jest činjenica da organizacije na području Europske unije usko surađuju s međunarodnim organizacijama koje su specijalizirane za pojedina područja u okviru turizma.

Osnovni cilj ove suradnje je jačanje turističkog poslovanja i razvoja, na obostranu korist. S obzirom da je turizam kompleksni sustav sačinjen od niza podsustava, a ujedno je riječ i o multidimenzionalnoj socio-ekonomskoj pojavi, implicira se brojnost ovih organizacija.

U okviru čitavog spleta specijaliziranih organizacija na razini međunarodnog turizma djeluje niz pojedinačnih u području ugostiteljstva, prijevoza ili prometa, posredništva i ostalih podsustava. Rad istih posvećen je unapređenju kvalitete poslovanja u pojedinim poslovnim područjima, a što naposljetku rezultira i maksimiziranjem kvalitete poslovanja u međunarodnom turizmu.

U suvremeno doba posebice je značajan angažman ovih organizacija u okupljanju poslovnih subjekata, pri čemu se promiče njihov održivi razvoj. Između ostaloga, poziva se na transparentno i odgovorno poslovanje, jačanje suradnje, razmjenu iskustava, kontinuirana praćenja međunarodnog tržišta i trendova iz okoline te predviđanje budućih izazova u svemu što uspješnijeg i konkurentnog poslovanja.

Neke od ovih organizacija, kao i njihove funkcije te koristi koje proizlaze iz članstva i suradnje EU u istima predočavaju se u nastavku (Tablica 3.).

Tablica 3. Europska unija i međunarodne organizacije specijalizirane u turizmu

ORGANIZACIJA	OPIS	KORISTI
Savez nacionalnih udruženja turističkih agencija i turoperatora (engl. <i>European Travel Agents and Tour Operators Association – ECTAA</i>)	<ul style="list-style-type: none"> – Međunarodna neprofitna strukovna organizacija koja djeluje u podsustavu turističkih posrednika; – Okuplja nacionalne udruge turističkih agencija i turoperatora iz država EU, te država koje su uključene u predpristupne integracijske procese; – Ima ključnu ulogu u reguliranju turističkog posredništva; – Međunarodno joj je priznat savjetodavni status, ali doprinosi i standardizaciji, suradnji i ostalim segmentima u turizmu. 	<ul style="list-style-type: none"> – Predstavljanje interesa; – Pružanje podrške; – Informiranje i savjetovanje; – Pružanje konzultativnih usluga; – Organiziranje skupova i sastanaka na kojima se donose strateške odluke.
Međunarodno vijeće za spomenike i spomeničke cjeline (engl. <i>International Council on Monuments and Sites - ICOMOS</i>)	<ul style="list-style-type: none"> – Stručna udruga – bavi se očuvanjem, zaštitom i promidžbom kulturne baštine; – Okuplja oko 7 500 stručnjaka diljem svijeta; – Suraduje s UNESCO-om; – Doprinosi implementaciji koncepta održivog razvoja u turizmu; 	<ul style="list-style-type: none"> – Savjetovanje; – Zaštita resursne osnove; – Informiranje; – Promocija; – Jačanje suradnje s EU tijelima i institucijama; – Obogaćenje UNESCO-ve liste; – Podrška održivom turizmu.
Međunarodno udruženje hotela i restorana (engl. <i>International Hotels and Restaurants Association - IH&RA</i>)	<ul style="list-style-type: none"> – Međunarodna organizacija u ugostiteljstvu; – Savjetodavna, informativna i nadzorna funkcija. 	<ul style="list-style-type: none"> – Osiguravanje fleksibilnih i kvalitetnijih radnih uvjeta; – Informiranje i savjetovanje; – Sigurnost; – Unapređenje održivog razvoja; – Jačanje suradnje; – Razvoj partnerstava te ostalo.
Međunarodna organizacija za zračni prijevoz (engl. <i>International Air Transport Association – IATA</i>)	<ul style="list-style-type: none"> – Okuplja preko 265 zračnih prijevoznika iz 117 zemalja i time pokriva 83% ukupnog zračnog prometa; – Inovacije u zračnom prometu; – Razvoj poslovanja; – IATA akreditacija i slično. 	<ul style="list-style-type: none"> – Pristup zračnim prijevoznicima; – Pristup IATA sučelju za naplatu i plan (engl. <i>Billing and Settlement Plan</i>); – Dobivanje IATA <i>Numeric Code</i> (globalnog identifikacijskog koda); – Stručno priznavanje; – Standardizacija; – Kvaliteta, sigurnost i lojalnost.

Izvor: Izrada autorice prema: Aalep (2015.) *EU institutions involved in tourism*. Dostupno na:

<http://www.aalep.eu/eu-institutions-involved-tourism> (01.06.2019.).

Pored ovih organizacija moguće je istaknuti brojne druge, u okviru kojih se javlja članstvo Europske unije ili značajna, dugogodišnja suradnja. Neovisno o kojoj je vrsti međunarodne organizacije riječ, koristi koje se očituju na strani Europske unije i njezina turizma su brojne. Uglavnom je već bilo riječi o njima, a misli se na informiranje, savjetovanje, promociju, unapređenje kvalitete i sigurnosti poslovanja te redom dalje.

3.3. PRAĆENJA TURIZMA

Kada je riječ o doprinosu Europske unije u praćenju turizma na međunarodnoj razini misli se prije svega na aktivnosti njezina statističkog ureda, EUROSTAT-a, o kojemu je već bilo riječi. Eurostat je statistički ured Europske zajednice koji publicira službenu statistiku Europske unije. U svom radu on nudi usporediv, pouzdan i objektivan prikaz promjena u Europi, koje se tiču i turizma (Državni zavod za statistiku, 2017).

Od 2004. godine osigurana je mogućnost besplatnog pretraživanja opsežnih statističkih informacija, baza podataka te elektroničkih publikacija. Glavne publikacije i baze podataka složene su sukladno statističkim temama, a iste se redovno ažuriraju. U praksi služe sustavu planiranja i razvoja turizma, kao i ostalim potrebama.

Angažman EUROSTAT-a očituje se i u promociji slobodnog protoka informacija, što u turizmu ima presudan značaj. S gledišta međunarodnog turizma, važno je istaknuti kako EUROSTAT usko surađuje s brojnim organizacijama i ostalim dionicima diljem svijeta. Jedan od primjera ove suradnje je osnivanje mreže nacionalnih centara pod nazivom *European Statistical Data Support* (ESDS) kao pomoć internetskim korisnicima pri korištenju europskim statističkim informacijama (Državni zavod za statistiku, 2017).

ESDS se može definirati kao usluga koja pomaže pronalasku statističkih informacija o Europskoj uniji, ali i zemljama kandidatkinjama. Ova usluga obuhvaća sljedeće (Državni zavod za statistiku, 2017):

- „Informacije o dostupnosti (raspoloživosti) statistike zemalja Europske unije;
- Pronalaženje podataka/publikacija na Eurostatovim internetskim stranicama;

- Pomoć pri korištenju baza podataka na Eurostatovim internetskim stranicama.“

Pored značaja EUROSTAT-a u praćenju međunarodnog turizma, treba spomenuti i angažman Europske unije u radu nekih temeljnih organizacija u turizmu na međunarodnoj razini. O njima se već raspravljalo, a primjerice može se istaknuti rad EU u UNWTO-u pri praćenju i evidentiranju turizma, u kvantitativnom i kvalitativnom kontekstu.

Pored toga, ostale organizacije EU, koje surađuju s onima na međunarodnoj razini ili međunarodne organizacije u kojima je EU članica i aktivistica, obrađuju i evidentiraju razne pokazatelje o pojedinim segmentima turističkog sustava. Sve zajedno uvelike pojednostavljuje ovaj proces, ali i unapređuje kvalitetu istoga.

3.4. FINANCIRANJE TURIZMA

Europska unija svoj turizam financira izdašnim sredstvima iz EU fondova. Iako ne postoji jedinstveni fond u okviru Europskih strukturnih i investicijskih fondova koji je namijenjen striktno turizmu, ova se socio-ekonomska pojava financira izravno ili neizravno svim fondovima.

Financiranjem turizma Europske unije, ona izravno doprinosi unapređenju međunarodnog turizma, uzme li se u obzir kako je riječ o dominantnom emitivnom i receptivnom turističkom tržištu. Tome u prilog ide i činjenica kako je Europska unija čvrsto integrirana u međunarodne turističke tokove i kako intenzivno surađuje s međunarodnim organizacijama u području turizma. Na taj način ona promovira uspješne prakse financiranja, pozitivne učinke i iskustva te biva primjerom ostalim državama i regijama.

Generalno postoje dvije vrste fondova Europske unije. Misli se na pretprijetne fondove koji su namijenjeni zemljama kandidatkinjama za ulazak u EU i Europske strukturne te investicijske fondove koji su namijenjeni zemljama članicama.

Pretpristupni fondovi, kao što i sam naziv govori, namijenjeni su pomoći zemljama kandidatkinjama za ulazak u EU. Svrha je pripremiti državu na što uspješniji ulazak, odnosno integraciju u ovo područje.

Ovi fondovi financiraju sve segmente pravne osnove, institucionalnog okvira, gospodarstva i društva. Konkretnije, zaduženi su za optimalno uređenje države koje zadovoljava kritrije integracije. Oni doprinose uređenju države u različitim segmentima i minimiziranje eventualnih nedostataka i prijetnji koje nastupaju s promjenama uslijed članstva u integraciji.

U svrhu provedbe brojnih reformi u državama Srednje i Istočne Europe, EU je osmislila i ponudila nekoliko programa. Riječ o PHARE, ISPA i SAPARD, te CARDS i IPA fondu (Tablica 4.).

Tablica 4. Pretpristupni fondovi Europske unije

Program	Značenje i namjena
PHARE 2000.-2006.	<ul style="list-style-type: none"> • Izgradnja potrebnih institucija za ulazak u EU i financiranje investicijskih projekata.
ISPA	<ul style="list-style-type: none"> • Financiranje investicijskih projekata za izgradnju transportne infrastrukture i infrastrukture povezane s okolišem.
SAPARD	<ul style="list-style-type: none"> • Rješavanje problema strukturne prilagodbe poljoprivrede i razvoja ruralnih područja zemalja kandidatkinja.
CARDS 2000.	<ul style="list-style-type: none"> • Jedinstven instrument financijske i tehničke pomoći JI Europi; • Podrška realizaciji ciljevima Procesu stabilizacije i pridruživanja za Zapadni Balkan;
IPA	<ul style="list-style-type: none"> • Novi, jedinstveni instrument pretpristupne pomoći – zamjena za PHARE, ISPA i SAPARD; • Objedinjuje pet komponenti:<ol style="list-style-type: none"> 1. Pomoć u tranziciji i izgradnja institucija, 2. Prekogranična suradnja, 3. Regionalni razvoj, 4. Razvoj ljudskih potencijala i 5. Ruralni razvoj.

Izvor: Izrada autorice prema: Bilas, V. et al. (2011.) Pretpristupni fondovi Europske unije i Republika Hrvatska. Ekonomska misao i praksa, Dubrovnik. God. XX. (2011.). Br. 1. Str. 289.-309.

Ovi fondovi unapređuju razna područja u nekoj državi, a koja se između ostaloga, tiču i turizma. Primjerice ulaganje u obrazovanje izravno doprinosi i kvaliteti ljudskih potencijala u okviru nacionalnog turizma, te slično.

Osim ovih fondova, često se u javnosti kao značajno važniji ističu Europski strukturni i investicijski fondovi. Oni se mogu definirati na nekoliko načina. Riječ je o financijskim instrumentima koji podupiru provedbu politika Europske unije, među

kojima je jedna od najvažnijih kohezijska politika. Za istu se izdvajaju i najizdašnija financijska sredstva, a namijenjena je brojnim područjima ili segmentima.

Za razdoblje od 2014. do 2020. godine za provedbu ove kohezijske politike u EU izdvojeno je 376 milijardi eura, a financiranje se odvija kroz sljedeće fondove (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, 2012):

1. Kohezijski fond – cilj je pomoć razvoju država čiji je bruto nacionalni dohodak po stanovniku manji od 90% prosjeka Europske unije, a financiraju se projekti iz područja prometa i okoliša;
2. Europski fond za regionalni razvoj – cilj je jačanje ekonomske i socijalne kohezije u Europskoj uniji te smanjenje razvojnih razlika između regija;
3. Europski socijalni fond – potiče zapošljavanje i mogućnosti zaposlenja s ciljem smanjenja siromaštva i poticanja socijalne uključenosti stanovništva.

Navedeni fondovi, zajedno s Europskim poljoprivrednim fondom za ruralni razvoj i Europskim fondom za pomorstvo i ribarstvo, čine Europske strukturne i investicijske fondove (ESI fondovi). Oni na raspolaganju svim državama članicama, a za navedeno razdoblje definirana su točna sredstva u okviru svakog. Njima se sufinanciraju brojni projekti, a između ostaloga i oni u području turizma, bilo da je riječ o specijalizaciji u turizmu, unapređenju kvalitete ljudskih potencijala, ruralnom turizmu, održivom razvoju ili nekoj sličnoj problematici.

4. O ODRŽIVOM TURIZMU

O održivom turizmu vrlo se intenzivno raspravlja na međunarodnom teritoriju u proteklih 3-4 dekade. Danas postoje brojne definicije koje za cilj imaju što optimalnije i cjelovitije definirati ovaj pojam, a iste bivaju rezultat opsežnih istraživanja vodećih međunarodnih dionika. U ovome pothvatu posebice se izdvaja značaj Europske unije, koja se uzima kao predvodnica koncepta održivosti. O tome danas svjedoče brojni dokumenti koji su posvećeni ovom konceptu poslovanja i razvoja, kao i konkretni primjeri održivih turističkih destinacija.

Promicanje i jačanje održivog turizma jedna je od najaktualnijih tema koje se prožimaju u okviru suradnje Europske unije i ostalih dionika u međunarodnom turizmu. Unatoč intenzivnom angažmanu ovih dionika i vrlo čvrstoj suradnji u ovome području, danas još uvijek ne postoji unificirani okvir implementacije i razvoja održivog turizma, no u te svrhe koriste se brojne smjernice koje, između ostalog, predlaže i kontinuirano nadopunjuje Europska unija.

U okviru ovoga poglavlja pristupa se detaljnijoj analizi značenja termina održivosti i održivog turizma. Pri tome se ističu i osnovna obilježja te specifičnosti istoga, kao i aktualno stanje u današnjici. Na taj način daje se kvalitetna osnova za provedbu konkretnijeg istraživanja i studije slučaja na primjeru Europske unije, kao vodeće turističke regije svijeta.

4.1. POJMOVNO ODREĐENJE, ZAČECI I EVOLUCIJA RAZVOJA KONCEPTA ODRŽIVOSTI

Održivost se kao koncepcija javlja krajem prošloga stoljeća, odnosno oko 80-ih godina. Razlog zbog kojeg se isti razmatra kao produkt suvremenoga doba očituje se u tome što upravo s pojavom ideje o održivom razvoju započinje i predmetno razdoblje, a koje je utjecalo i na razvoj održivog turizma.

Iako je teško precizirati trenutak u kojemu započinje razvoj ovog koncepta, često se kao početak razdoblja uzima 1987. godina kada je pojam kao takav predstavljen

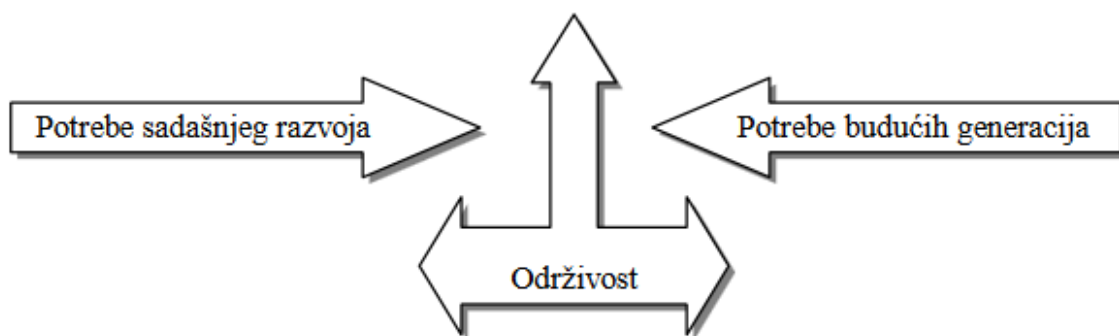

struci i znanosti, a naposljetku i široj javnosti. On se pri tome promovira u studiji „Naša zajednička budućnost“, koja se javlja kao rezultat rada Ujedinjenih naroda za okoliš i razvoj (Drljača, 2012).

Već se tijekom 60-ih godina prošloga stoljeća javlja globalna zabrinutost o stanju u okolišu, ali i zabrinutost u svezi budućnosti društva. O pojmu održivosti i održivom turizmu sve intenzivnije se raspravlja u nadolazećim razdobljima. Godine 1972. u okviru Izvještaja istraživačke skupine Massachusetts Institute of Technology za nacrt Rimskog kluba o dilemama čovječanstva detaljnije se pristupa definiranju i specifikiranju obilježja ovoga koncepta, čime se stvara kvalitetnija osnova za njegova daljnja istraživanja (Drljača, 2012).

U samim začetima razvoja, održivost se percipira kao stabilna situacija između ekonomskog rasta i razvoja te kvalitete života ljudi i dugoročno profitabilnog, odgovornog i opravdanog napretka. On predstavlja pozitivnu opciju ili rješenje za dotadašnju konfliktnu situaciju (Slika 5.).

Slika 5. Održivosti kao rješenje konfliktno situacije

Izvor: Drljača, M. (2012.) *Koncept održivog razvoja i sustav upravljanja*. Dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/580157.Koncept_odrivog_razvoja_i_sustav_upravljanja.pdf (10.07.2019.). Str. 5.

Na osnovu navedenoga, održivi razvoj može se definirati kao iznimno kompleksan i multidimenzionalan pojam koji označava stabilnost i ravnotežno stanje između potreba današnjeg društva i budućih generacija. Riječ je o suvremenom pristupu

poslovanja, ali i razvoja, koji je opće primijenjiv na svim sektorima i djelatnostima, a posebice na primjeru turizma.

Prva i jedna od brojnih međunarodnih konferencija koja je isključivo bila posvećena pitanjima o okolišu, a u okviru toga o održivom razvoju, jest ona iz 1972. godine, držana u Stockholmu. Na istoj je sudjelovalo čak 113 država i predstavnika 19 međunarodnih organizacija (Čavlek et al., 2011). Rezultat ove konferencije bilo je stvaranje programa Ujedinjenih naroda za zaštitu okoliša, o čemu je djelom prethodno bilo riječi. Misija iste odnosila se na vođenje i poticanje partnerstva u području brige o okolišu, ali i omogućavanje državama i pripadajućim zajednicama da unaprijede kvalitetu života.

U nastavku slijedi prikaz koncepta održivog razvoja, koji integrira njegove temeljne dimenzije (Slika 6.).

Slika 6. Koncept održivog razvoja

Izvor: Odras (2015.) Ciljevi održivog razvoja do 2030. Dostupno na: http://odraz.hr/media/291518/globalni%20ciljevi%20odrzivog%20razvoja%20do%202030_we_b.pdf (10.07.2019.). Str. 8.

Nakon navedenog događaja uslijedile su sve brojnije aktivnosti koje su unaprijedile ovo područje i stvorile pozitivnu klimu za jačanje i međunarodno promoviranje održivog razvoja općenito, a tako i onoga u području turizma. Skupština Ujedinjenih naroda osnovala je Svjetsku komisiju za okoliš i razvoj (engl. *World Council for Environmental and Development - WCED*) 1983. godine. Ona je 1987. godine objavila izvješće pod nazivom „Naša zajednička budućnost“. Isto je posebice značajno jer je u njemu po prvi puta usvojena najpoznatija definicija održivog razvoja. Ona glasi: „Održivi razvoj je razvoj koji zadovoljava potrebe današnjice bez ugrožavanja sposobnosti budućih generacija da ostvare vlastite potrebe (Čavlek et al., 2011: 419).

4.1.1. AGENDA 21

Poseban značaj u okviru međunarodnog održivog razvoja je usvajanje dokumenta Agenda 21, koja je iznijela prvo cjelovito poimanje ovog koncepta razvoja. Ovaj dokument predstavlja opće prihvaćeni koncept održivog razvoja na međunarodnoj razini, a o njemu su se sporazumjele vlade 182 države na sastanku u Rio de Janeiru 1992. godine. Danas se isti uzima kao uputstvo za pojedince, poslodavce i vladine organizacije za usmjeravanje razvoja na način da on pomaže društvu i vodi brigu o okolišu (Poslovni dnevnik, 2019).

Ovaj opsežni dokument objedinjuje čak 40 poglavlja, koja su podijeljena u 4 sekcije i to (Poslovni dnevnik, 2019):

- Socijalnu i ekonomsku dimenziju razvoja zemlje u razvoju, siromaštvo, potrošačke partnere, stanovništvo, zdravlje, integraciju okoliša i razvoja;
- Očuvanje i management prirodnih i antropogenih dobara, atmosferu, zemlju, šume, pustinje, planine, poljoprivredu, biološku raznolikost, biotehnologiju, oceane, pitku vodu, otrovne kemikalije, opasne radioaktivne tvari, čvrsti otpad i kanalizaciju;
- Jačanje uloge vodećih skupina: žene, djeca i mladež, domorodačke skupine, nevladine organizacije, lokalne vlasti, radnici, poslodavci i proizvođači, poljoprivrednici, znanstvenici i tehnolozi;

- Načini implementacije: financije, transfer tehnologije, znanost, obrazovanje, gradnja novih kapaciteta, međunarodne institucije, zakonske mjere, informacije.

Sukladno navedenome, međunarodno je promovirano kako sva bića imaju osnovno i bezuvjetno pravo na okoliš koji je prikladan njihovom zdravlju i blagostanju. Pri tome države moraju poduzeti sve potrebne mjere očuvanja okoliša i koristiti okoliš i prirodne resurse na dobrobit današnjih i budućih naraštaja. Također važno je da održavaju ekosustave i ekološke procese nužne za funkcioniranje biosfere, kao i da brinu o biološkoj raznolikosti i nadziru ostvarenje održivog prinosa pri korištenju prirodnih resursa i ekosustava.

Od ostalih obveza država ističu se (Poslovni dnevnik, 2019):

- Izrada studije utjecaja na okoliš te projekata koji pozitivno utječu na okoliš ili korištenje prirodnih resursa;
- Informirati sve dionike i subjekte na koje planirane aktivnosti mogu imati utjecaja;
- Osigurati da očuvanje čini integralni dio planiranja;
- Provoditi usku suradnju s drugim državama pri primjeni mjera zaštite.

Agenda 21 kao temeljni razvojni dokument čini cjeloviti plan aktivnosti i mjera na svim područjima te i u svezi s održivim razvojem turizma. Ovaj koncept nakon navedenih aktivnosti počinje se sve intenzivnije primijenjivati na primjeru svih sektora i djelatnosti, a tako i na razini turizma.

4.1.2. MILENIJSKA DEKLARACIJA

Opća skupština Ujedinjenih naroda 2000. godine usvojila je sljedeći krovni dokument koncepta održivosti i održivog razvoja. Misli se na Milenijsku deklaraciju (engl. *United Nations Millennium Declaration*) kao politički dokument Ujedinjenih naroda za 21. stoljeće.

Ovim se dokumentom utvrđuju ciljevi razvoja na područjima od interesa za međunarodnu zajednicu, kao i sve potrebite aktivnosti koje trebaju pridonijeti njihovu ostvarivanju. Riječ je od osam Milenijskih razvojnih ciljeva (engl. *Millennium Development Goals* - MDGs) za koje su se države članice Ujedinjenih naroda obvezale da će ostvariti do 2015. godine (Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija, 2019).

U nastavku se daje prikaz osam ciljeva koje za promatrano razdoblje iznosi Milenijska deklaracija (Slika 6.).

Slika 7. Osam ciljeva Milenijske deklaracije

Izvor: Odrasz (2015.) *Ciljevi održivog razvoja do 2030.* Dostupno na: http://odraz.hr/media/291518/globalni%20ciljevi%20odrzivog%20razvoja%20do%202030_web.pdf (10.07.2019.). Str. 8.

Načelo održivog razvoja ovim je činom dobilo još snažniju političku podršku na Svjetskom sastanku na vrhu o održivom razvitku (engl. *World Summit on Sustainable Development* – WSSD), održanom 2002. godine u Johannesburgu. Konferencija Ujedinjenih naroda o održivom razvoju (engl. *United Nations Conference on Sustainable Development* - UNCSD) 'Rio+20', održana 2012. godine u Rio de Janeiru, postavila je sveobuhvatni okvir za održivi razvoj (Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija, 2019).

Jedna od najznačajnijih odluka ove konferencije je definiranje budućih ciljeva održivog razvoja koji integriraju sve tri dimenzije, gospodarsku, socijalnu i okolišnu, a koji se trebaju nadovezati na razvojne politike sadržane u Milenijskim razvojnim ciljevima i predstavljati globalnu razvojnu agendu za razdoblje nakon 2015. godine.

4.1.3. AGENDA 2030

Na Summitu UN-a o održivom razvoju održanom u New Yorku u rujnu 2015. godine, usvojena je sljedeća UN-ova Agenda, pod nazivom Agenda 2030 za održivi razvoj. Danas ona predstavlja temeljnu globalnu političku platformu za rješavanje brojnih izazova suvremenoga doba, kao i onih koji se u budućnosti očekuju.

Suština nove međunarodne razvojne agende odražava se već u samom njenom nazivu „Promijenimo naš svijet“ (engl. *Transforming our World*), a glavna okosnica ove razvojne agende predstavlja 17 ciljeva održivog razvoja, koji su vrlo detaljno razrađeni u 169 međusobno usko povezanih podciljeva (Slika 7.).

Slika 8. Ciljevi Agende 2030

Izvor: Odras (2015.) Ciljevi održivog razvoja do 2030. Dostupno na: http://odraz.hr/media/291518/globalni%20ciljevi%20odrzivog%20razvoja%20do%202030_we_b.pdf (10.07.2019.). Str. 8.

Ovaj dokument uključuje i UN-ov Okvir iz Sendaija za smanjenje rizika od katastrofa za razdoblje 2015.-2030., Akcijski plan Treće Konferencije Ujedinjenih naroda o financiranju razvoja iz srpnja 2015., te Pariški sporazum o klimatskim promjenama iz travnja 2016. godine. Iako nije pravno obvezujući, sve države članice UN-a preuzele su na sebe političku obvezu provedbe istoga. Time se jačaju načela dobre vladavine, te vladavine prava na nacionalnoj i svjetskoj razini, dok se istodobno umanjuju rizici.

4.2. ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA

Održivim razvojem turizma u današnjici se bavi sve veći broj dionika na međunarodnoj razini, čime se dočarava njegov imperativni značaj. Moguće je čak tvrditi kako je riječ o dominantnoj i jedinoj opravdanoj strategiji i koncepciji razvoja turizma općenito.

Ovaj razvojni koncept zahtijeva jedan sasvim novi princip poslovanja i tijek razvoja turizma, koji se temelji na dogovorenim vrijednostima suvremenog demokratskog društva. Sukladno provedenom istraživanju u svezi koncepta održivosti, on zahtijeva novi način razmišljanja koji se temelji na integraciji dionika.

Prema danoj definiciji koncepta održivog razvoja, moguće je donijeti zaključak o tome kako održivi razvoj turizma predstavlja okvir za oblikovanje politika i strategija turizma bez nanošenja ikakvih šteta po okoliš i prirodne izvore. Prema tome, održivi razvoj turizma biti će onaj razvoj koji uzima u obzir sve dimenzije održivosti pa pored ekonomskih koristi i dobrobiti uzrokuje i one socijalne te ekološke. Održivi razvoj turizma je razvoj koji podrazumijeva korištenje raspoloživi prirodnih resursa današnjice ne umanjujući pri tome njihovu raspoloživost i kvalitetu za potrebe budućih naraštaja (Odras, 2015).

Održivost turizma danas je učestala tema brojnih skupova, događanja i konferencija na međunarodnoj razini, a koje su rezultat suradnje vodećih dionika u međunarodnom turizmu, o kojima je bilo riječi. Održivost turizma jamči ekološka i socijalna osviještenost poduzetnika i tvrtki. U tu svrhu važno je zadovoljiti sljedeće (Održivi razvoj, 2019):

- Ekonomske aspekte održivog turizma - ulaganje u područja u kojem se provodi turističko poslovanje, ali razvoj, vraćanje dijela profita zajednici u svrhu zaštite kulturnih i prirodnih dobara, zapošljavanje lokalnog stanovništva, poticanje kupovine od lokalnih proizvođača;
- Društvene aspekte održivog turizma – preporuke, podrška radu lokalnih udruženja koja doprinose zaštiti prirodne i kulturne baštine i socijalnoj osviještenosti, odbacivanje usluga i proizvoda dobavljača koji iskorištavaju djecu ili provode testiranja na životinjama, ulaganje u obrazovanje i usavršavanje, oslušivanje i poštivanje potreba lokalne zajednice i sudionika u turizmu;
- Ekološki aspekti održivog turizma – `pametno` raspolaganje energijom (voda, električna energija i ostalo), recikliranje materijala (papir, plastika, staklo), izgradnja ekološke politike, upoznavanje gostiju i zaposlenika s ekološkim mjerama i slično.

Ovaj se razvoj oslanja na ambicioznu ideju i podrazumijeva model koji naglasak stavlja na vođenje razvojne politike turizma, uz primjenu znanstvenih dostignuća i novih tehnologija u cilju zaštite čovjekova okoliša i kvalitete života. Pri tome, cilj održivog razvoja turizma je osigurati niz dobrobiti u okviru svih dimenzija održivosti. Primjerice, održivi razvoj turizma neke destinacije neće biti usmjeren samo na ostvarenje zavidnih rezultata u kontekstu turističkih dolazaka i noćenja te prihoda od turizma, već će on biti usmjeren i na zaštitu okoliša, valorizaciju baštine, uključivanje lokalne zajednice, ostvarenje dobrobiti svih dionika, kao i na promociju ekološke osviještenosti u turizmu.

Održivi turizam prema tome predstavlja turizam koji u potpunosti uzima u obzir trenutne i buduće gospodarske, društvene i okolišne učinke, a pri tome brine i o suvremenim potrebama posjetitelja, sektora, okoliša i destinacije. Smjernice i praksa održivog razvoja turizma primjenjuju se na sve selektivne oblike turizma, u svim destinacijama i turističkim nišama.

Zadaća održivog razvoja turizma u suvremeno doba jest osigurati sljedeće (Odras, 2015):

- Optimalno iskorištavanje okolišnih resursa koji su ključni element turističkog razvoja, zadržavajući pri tome vodeće ekološke procese i pomažući u zaštiti prirodne baštine i bioraznolikosti;
- Poštivati društveno-kulturnu autentičnost destinacije, očuvati njihovo izgrađeno i živo kulturno nasljeđe i tradicijske vrijednosti, te doprinosti međukulturalnom razumijevanju i toleranciji;
- Osigurati da su gospodarske aktivnosti održive i dugoročne, te da donose društvenu i gospodarsku korist svim dionicima uz pravičnu raspodjelu, između ostaloga stabilnost zaposlenja, mogućnosti zarade društvenih usluga zajednici, pomažući uklanjanju siromaštva.

Sam proces održivog razvoja turizma je dugotrajan i kontinuiran, pa mu na taj način treba i pristupiti. Riječ je također o procesu koji zahtijeva integraciju i participaciju svih dionika, čvrstu suradnju među njima, adekvatan sustav obrazovanja, investicije i niz ostalih elemenata. Na koji način Europska unija podupire i primijenjuje održivi razvoj turizma biti će jasnije u narednom poglavlju ovoga rada.

5. ODRŽIVI TURIZAM EUROPSKE UNIJE

Od pojave ideje i koncepta održivog razvoja i održivog razvoja turizma, Europska unija na razne načine poziva i djelomice obvezuje sve države članice na usvajanje i poštivanje ovog koncepta. Pri tome se ne misli samo na kratkoročnu orijentaciju prema istome, već njegovu dugoročnu implementaciju i usvajanje kao pravilne prakse poslovanja i razvoja.

U ovome procesu osobitu ulogu i značaj imaju vodeće institucije i organizacije Europske unije. Misli se na one usko specijalizirane i usmjerene turizmu, kao i na sve ostale koje se bave bilo kojim pitanjima u svezi turizma, odnosno njegova održivog razvoja i napretka. O tome koliko je održivi razvoj općenito, a time i onaj na razini turizma značajan na području Europske unije svjedoči i činjenica o postojanju razrađene strategije Europa 2020, koja se temelji na ovome konceptu i načelima istoga.

Europska unija svakodnevno i intenzivno brine o svim segmentima koji uvjetuju i podržavaju održivi razvoj turizma. Pored informiranosti, obrazovanja i suradnje, može se govoriti o konkretnim inicijativama, sustavu financiranja kroz Europske strukturne i investicijske fondove i slično. Detaljnije o cjelovitom sustavu podrške održivog razvoja turizma slijedi u nastavku.

5.1. PREDANOST EUROPSKE UNIJE ODRŽIVOM RAZVOJU

Europska unija je po mnogočemu u povoljnom položaju kad je riječ o održivom razvoju i promicanju te jačanju održivog turizma. To se prvenstveno argumentira činjenicom kako su ciljevi održivog razvoja, o kojima je bilo riječ pri razradi temeljnih dokumenata u svezi istoga, uključeni su u svih 10 prioriteta Europske komisije.

Ugovorom iz Amsterdama promicanje održivog razvitka postaje jedan od temeljnih ciljeva Europske unije. Od tada do danas sve države iznimno su predane njegovu ostvarenju. Nakon revizije Gothenburške strategije održivog razvitka iz 2001. godine Europska unija je 2006. godine prihvatila revidiranu Strategiju održivog razvitka za

proširenu Europu. Ista je usmjerena na potrebu postupne promjene dotadašnjeg neodrživog načina proizvodnje i potrošnje te integriranog pristupa u izradi smjernica i politika, s naglaskom na potrebi za solidarnošću i jačanjem partnerstva (Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija, 2019).

Na temelju navedenoga ističe se kako je Europska komisija jedna od predvodnica u području europskih institucija koje su zadužene za predmetnu problematiku. Ona je u studenome 2016. godine iznijela svoj strateški pristup za provedbu Programa do 2030., uključujući ciljeve održivog razvoja.

Ključne mjere pri tome uključuju (Europska komisija, 2019):

- „Uključivanje ciljeva održivog razvoja u politike i inicijative EU-a na svim razinama, pri čemu je održivi razvoj nužno vodeće načelo u svim politikama Europske komisije
- Redovito izvješćivanje o napretku EU-a od 2017
- Napredak u provedbi Programa do 2030. u suradnji s vladama zemalja EU-a, Europskim parlamentom, drugim europskim institucijama, međunarodnim organizacijama, organizacijama civilnog društva, građanima i drugim dionicima
- Pokretanje platforme s više dionika na visokoj razini za potporu razmjeni najboljih praksi u provedbi u različitim sektorima na nacionalnoj razini i razini EU-a
- Razvijanje dugoročnije vizije za razdoblje nakon 2020.“

Radi promicanja održivog razvoja na međunarodnoj razini Europska unija intenzivno surađuje s vanjskim partnerima koristeći pri tome sve dostupne instrumente, koji su na raspolaganju u okviru vanjskih politika. Prethodno je istaknuto kako u ovome procesu Komisija ima vodeći značaj. Između ostaloga, on se potvrđuje i angažmanom Komisije u definiranju ciljeva, prioriteta i mjera koje su namijenjene dugoročno profitabilnom i održivom razvoju čitave Europske unije.

Komisija je za razdoblje od 2015. do 2019. godine definirala 10 osnovnih ciljeva i prioriteta Europske unije. Misli se na (Europska komisija, 2019):

- Radna mjesta, rast i ulaganja – poticanje ulaganja i stvaranje radnih smjesta;

- Jedinstveno digitalno tržište – uklanjanje prepreka za iskorištavanje mogućnosti koje Internet pruža;
- Energetska unija i klima – sigurnija, cjenovno pristupačnija i održivija energija;
- Unutarnje tržište – bolja povezanost i veća pravednost;
- Bolje povezana i pravednija ekonomska i monetarna unija – kombiniranje stabilnosti s pravičnošću i demokratskom odgovornošću;
- Uravnotežena i naprednija trgovinska politika za svladavanje globalizacije – otvorena trgovina uz poštivanje europskih standarda;
- Pravosuđe i temeljna prava – bolja suradnja i očuvanje vladavine prava;
- Migracije – Europski migracijski program;
- Jači globalni akter – udruživanje instrumenata europskog vanjskog djelovanja;
- Demokratske promjene – intenziviranje demokratičnosti.

Cjelokupni održivi razvoj Europske unije potiču i jačaju temeljne institucije u okviru zadaća i odgovornosti o kojima je bilo riječi u početku rada. Misli se na Europski parlament, Europsko vijeće, Vijeće Europske unije i Europsku komisiju. Europsko vijeće pri tome pruža smjernice i utvrđuje opće političke prioritete. Predsjednik Komisije također određuje političke prioritete za svoj mandat, a strateški program utvrđuju Vijeće i Europski parlament na raspravama.

Pri izvođenju ovog procesa Europska unija povodi se brojnim vrijednostima na kojima počiva. U okviru ove problematike treba istaknuti jednu od njih, a to je održivi razvoj na temelju uravnoteženog gospodarskog rasta i stabilnosti cijena, visoko konkurentno tržišno gospodarstvo s punom zaposlenosti i društvenim napretkom te zaštita okoliša (Europska komisija, 2019).

Razvoj Europske unije temelji se na provedb brojnih strategija, koje uređuju zasebna područja (Slika 9.).

Slika 9. Strategije Europske unije za pojedina područja

Poljoprivreda	Zapošljavanje i socijalna pitanja	Pomorstvo i ribarstvo
Bankarske i financijske usluge	Energija	Migracije i azil
Granice i sigurnost	Proširenje	Javno zdravstvo
Poduzetništvo i industrija	Okoliš	Regionalna politika
Klimatska politika	Europska politika susjedstva	Istraživanje i inovacije
Tržišno natjecanje	Sigurnost hrane	Jedinstveno tržište
Potrošači	Vanjski poslovi i sigurnosna politika	Sport
Kultura i mediji	Sprječavanje prijevara	Oporezivanje
Carina	Humanitarna pomoć i civilna zaštita	Trgovina
Digitalno gospodarstvo i društvo	Međunarodna suradnja i razvoj	Promet
Gospodarstvo, financije i euro	Pravda i temeljna prava	Mladi
Obrazovanje i osposobljavanje		

Izvor: Europska komisija (2019.) *Strategije*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/strategy_hr (10.07.2019.).

Treba istaknuti kako se unutar svake od ovih strategija zasebno raspravlja o pitanju održivog razvoja, naravno u segmentu tog sektora, djelatnosti ili područja. Ispunjenje ciljeva i prioriteta unutar svakog od njih doprinosi se realizaciji općeg održivog razvoja Europske unije, odnosno realizaciji njezina temeljnog strateškog dokumenta, Europa 2020.

5.2. EUROPA 2020

Temeljni strateški razvojni dokument Europske unije, koji je trenutno na snazi je strategije Europa 2020 (engl. *Europe 2020*). Usvojena je za razdoblje od 2015. do 2020. godine i predstavlja program Europske unije za rast i otvaranje radnih mjesta u navednom desetljeću. Njome se naglašava pametan, održiv i uključiv rast kao način prevladavanja strukturnih slabosti europskog gospodarstva i poboljšanja njegove konkurentnosti i produktivnosti te podupiranja održivog socijalnog tržišnog gospodarstva (Europska komisija, 2019).“

Osnovni ciljevi ove strategije su (Europska komisija, 2019):

- Zapošljavanje
  - 75 % osoba u dobi od 20 do 64 godine u radnom odnosu.
- Istraživanje i razvoj
  - 3 % BDP-a EU-a uloženo u istraživanje i razvoj.
- Klimatske promjene i energija
  - emisije stakleničkih plinova za 20 % niže od razina iz 1990. godine;
  - povećanje udjela energije dobivene iz obnovljivih izvora na 20 %;
  - povećanje energetske učinkovitosti za 20 %.
- Obrazovanje
  - prijevremeno napuštanje školovanja ispod 10 %;
  - najmanje 40 % osoba u dobi od 30 do 34 godine sa završenim visokim obrazovanjem.
- Siromaštvo i socijalna isključenost
  - smanjenje broja ljudi koji žive u siromaštvu / socijalnoj isključenosti ili su izloženi riziku od takvog života za najmanje 20 milijuna.

Predmetni ciljevi predstavljaju osnovne ciljeve razvoja Europske unije u navedenom razdoblju, a isti su obvezujući za sve države članice. Vidljivo je kako oni daju cjelovit pregled stanja koje bi se po pitanju ključnih parametara trebalo postići. Pri tome nema podjele tereta, odnosno riječ je o zajedničkim ciljevima, koji se trebaju postići kombinacijom nacionalnih aktivnosti i aktivnosti EU-a.

Vrlo je važno reći kako su svi ciljevi međusobno povezani i uzajamni. Primjerice, obrazovna poboljšanja pridonose zapošljavanju i smanjuju siromaštvo, unaprjeđenje istraživanja i razvoja, te inovacija i učinkovitija korištenja energijom doprinose konkurentnosti, i redom dalje.

U praksi se ova strategija koristi kao referentni okvir za provedbu konkretnih aktivnosti na čitavom području. Prema tome, može se uzeti kao i referenca za provedbu i jačanje održivog razvoja, sukladno činjenici da je posvećena, između ostaloga, i ovome cilju. Vlade EU-a postavile su nacionalne ciljeve kako bi se postigli ukupni ciljevi, a o tome izvješćuju u okviru godišnjih nacionalnih programa reformi. To uređuje pitanje praćenja realizacije ove strategije. U području nadzora treba

spomenuti i Ured za statistiku EU-a, EUROSTAT, koji redovito objavljuje opsežna izvješća o napretku u postizanju ciljeva.

5.3. TURISTIČKE POLITIKE EUROPSKE UNIJE POSVEĆENE ODRŽIVOM RAZVOJU TURIZMA

Na razini Europske unije ne postoji unificirana i obvezujuća politika razvoja turizma, kao što je na primjer Poljoprivredna politika. Međutim, ova pitanja regulirana su brojnim dokumentima i aktima, koji se razmatraju kao svojevrsne politike njegova razvoja.

Iako Europska unija nema jedinstvenu turističku politiku, brojni dionici djeluju kao akteri i nositelji zasebnih turističkih politika. Misli se na sljedeće (Hendija, 2013):

- Euroska komisija;
- Generalna direkcija za poduzetništvo i industriju unutar koje djeluje Sektor za turizam te Odbor za promet i turizam u Europskom parlamentu;
- Savjetodavni odbor za turizam;
- Europska putnička komisija;
- Odbor za promet i turizam;
- EUROSTAT.

Ovi dionici ključni su nositelji turističke politike, a time i one koja se odnosi na pitanje održivog razvoja. Pored njih svakako treba ukazati i na poduzetnike u turizmu, javne i privatne subjekte te lokalnu zajednicu.

U okviru prethodnog istraživanja bilo je i riječi o Komunikacijama koje su usvojenje na razini Europske unije, a koje ujedno uređuju i pitanje razvoja turizma. Među najznačajnijim Komunikacijama kojima se doprinosu jačanju održivog razvoja turizma na ovome području treba istaknuti (Hendija, 2013):

- Osnovne smjernice održivog razvoja turizma u Europi (2003.);
- Obnovljenom turističkom politikom: prema jačanju suradnje u europskom turizmu (2006.);
- Agenda za održivi i konkurentni europski turizam (2007.);

- Europska strategija za veći rast i radna mjesta u obalnom i pomorskom turizmu(2014.).

One se danas u praksi uzimaju i kao zasebne strategije za poticanje i jačanje održivog razvoja turizma Europske unije. One su ujedno i poveznica s ostalim politikama i strategijama ove nadnacionalne tvorevine.

Može se tvrditi kako se njihovom provedbom osigurava promišljanje o utjecaju na okoliš unutar ostalih politika EU. Osim toga, daje se doprinos jačanju pravog i institucionalnog okvira održivog razvoja turizma Europske unije.

Europska komisija 2003. godine usvojila je politiku Osnovne smjernice održivog razvoja turizma u Europi čime započinje ozbiljniji proces podrške i jačanja održivog turizma na ovome području. Time je ujedno napravljen i prvi konkretniji napredak prema afirmiranju Europske unije kao održive destinacije na međunarodnoj razini. Važno je naglasiti kako je ovaj dokument imao izniman značaj na povezivanje dionika i zemalja ovoga područja, što je doprinijelo valorizaciji kulturno-povijesne baštine, ali i maksimizaciji kvalitete u turizmu.

Sljedeća na popisu je politika naziva Obnovljenom turističkom politikom: prema jačanju suradnje u europskom turizmu koja je usvojena 2006. godine. Ista je imala utjecaj na unapređenje konkurentnosti turizma Europske unije, ali i unapređenje zaposlenosti u turizmu te osiguranje održivog razvoja turizma. Poseban naglasak postavljen je na razvojna pitanja i prioritete te na neka specifična suvremena pitanja u turizmu kao što su dostupnost turizma, kritične skupine turista, socijalna održivost i slično.

Godine 2007. objavljeno je izvješće Akcije za održiviji europski turizam, a iste godine i usvojena je politika naziva Agenda za održivi i konkurentni europski turizam. Ona je usmjerena na sve dionike u turizmu poradi unapređenja međunarodne konkurentnosti, ali i jačanja receptivnog karaktera Europske unije, uz maksimalnu zaštitu prostora, okoliša i bio sustava.

U konačnici, Europska strategija za veći rast i radna mjesta u obalnom i pomorskom turizmu usmjerila se na baltičko, atlantsko i jadransko-jonsko područje. U okviru istoga pobliže je odredila prioriteta pitanja koja su sadržana i u prethodnim politikama, a posebice pitanje održivog turizma.

Integriranjem ovih politika stvoren je optimalni okvir za provedbu i jačanje održivog turizma Europske unije. Konačni rezultat je razvoj europskog turističkog sustava indikatora za održivo upravljanje destinacijom (ETIS), projekta Europske destinacije izvrsnosti (EDEN) koji promiče održivi turizam kao i brojnih drugih inicijativa u ovome području.

5.3.1. EUROPSKI TURISTIČKI SUSTAV INDIKATORA

Europski turistički sustav indikatora (engl. *European Tourism Indicators System – ETIS*) namijenjen je praćenju i mjerenju kvalitete u turizmu, a između ostaloga i kvantificiranju te nadzoru održivog upravljanja destinacijama. Isti je razvila Europska komisija, što ponovno ide u prilog njezinu vodeću značaju u kontekstu održivog turizma Europske unije.

Ovaj sustav namijenjen je mjerenju učinkovitosti u odnosu na održivost, kako bi se osigurao održivi pristup razvoju destinacija diljem ovog prostora. Prema definiciji riječ je o sustavu koji je prikladan i opće primjenjiv kod svih turističkih destinacija Europske unije. On ih potiče na usvajanje inteligentnijeg pristupa planiranja u turizmu, a što naposljetku objedinjuje (European Commission, 2019):

- Upravljačke alate – pomoć destinacijama koje žele razviti održivi turizam temeljen na djelovanju destinacijskog menadžmenta;
- Sustav monitoringa – iznimno je jednostavan za korištenje, a prikuplja podatke i detaljne informacije te vrši nadzor djelovanja destinacije ;
- Informacijske alate – korisni dionicima u okviru turističke politike, poslovnog sektora, ali i ostalim povezanim dionicima.

Putem ovog sustava Europska unija promiče kvalitetu u brojnim ključnim područjima u okviru turizma, a koja naposljetku izravno doprinose njegovu održivu razvoju. Jedno od područja koje se nastoji unaprijediti na ovaj način je i načelo

supsidijarnosti. Riječ je o jednom od temeljnih načela na kojima počiva Europska unija od začetaka njezina razvoja pa sve do danas. To se argumentira činjenicom da se kroz ovaj sustav unapređuje i jača upravljanje destinacijom na lokalnoj razini, što zahtijeva i praćenje svih odredišta.

5.3.2. NAČELO SUPSIDIJARNOSTI KAO NAČELO ODRŽIVOG TURIZMA EUROPSKE UNIJE

Ovo načelo definirano je kao jedno od temeljnih načela EU, a sadržano je u svim temeljnim aktima. Odnosi se na način izvršavanja nadležnosti Europske unije.

Naime, na područjima koja nisu u isključivoj nadležnosti Europske unije ovim se načelom želi zaštititi pravo država članica da donose odluke i poduzimaju mjere te dati legitimitet djelovanju EU ako države članice ne mogu u dovoljnoj mjeri ostvariti ciljeve nekog djelovanja „zbog opsega ili učinaka predloženog djelovanja” (Uprava, 2019). Ono se primijenjuje u svim područjima, neovisno o objektu interesa.

Ono isključuje djelovanje Unije u slučajevima u kojima države članice mogu učinkovito riješiti probleme na središnjoj, regionalnoj ili lokalnoj razini. Jednako tako, daje EU pravo da izvršava svoju nadležnost kada države članice ne mogu u dovoljnoj mjeri ostvariti ciljeve predloženog djelovanja, kao što je i prethodno objašnjeno.

Uvođenjem ovog načela u Ugovore izvršavanje nadležnosti nastojalo se što je više moguće približiti građanima, a što je vrlo značajna karika u području suvremenoga doba, posebice u domeni održivog razvoja koji zahtijeva integritet svih dionika, posebice lokalne zajednice.

„Načelo subsidijarnosti odnosi se na sve institucije i praktičnu važnost ima posebno u okviru zakonodavnih postupaka. Ugovorom iz Lisabona osnažena je uloga nacionalnih parlamenata i Suda na području nadzora poštovanja načela subsidijarnosti (Uprava, 2019).

U skladu s Ugovorom o Europskoj uniji, institucije iste mogu djelovati u ime načela subsidijarnosti ako su ispunjena tri preduvjeta (Uprava, 2019):

- Područje djelovanja nije u isključivoj nadležnosti Unije;
- Države članice ne mogu u dovoljnoj mjeri ostvariti ciljeve predloženog djelovanja;
- Zbog opsega ili učinaka djelovanja uspješnije ga može provesti Unija.

Načelo supsidijarnosti značajno je u području održivog razvoja Europske unije uslijed njegovih temeljnih obilježja i namjene koja je predočena. Može se konkretizirati kako se održivi razvoj danas gleda kao obvezujući okvir općenito, a jednako tako i u području turizma. S obzirom da je specificiran u nekim temeljnim dokumentima Europske unije opće je namijenjen svim državama članicama, a koje njegovu provedbu jačanje posvećuju i nižim teritorijalnim jedinicama. U tom kontekstu odražava se njihova samostalnost. U slučajevima kada države i njihove upravne jedinice nisu u mogućnosti zadovoljavati ciljeve, prioritete, uvjete i ostale elemente koji uvjetuju održivi razvoj turizma Europska unija ima pravo uplitanja u njihove poslove.

5.4. INICIJATIVE I PROJEKTI EUROPSKE UNIJE U ODRŽIVOM TURIZMU

Na području Europske unije danas postoje brojne inicijative i konkretni projekti koji su namijenjeni održivom razvoju turizma. Pri tome posebnu ulogu ponovno ima Komisija, koja je na zahtjev Parlamenta pokrenula više inicijativa ove prirode. Neke od značajnijih navode se u nastavku.

5.4.1. INICIJATIVA EDEN

Ova inicijativa predstavlja promidžbu europskih destinacija izvrsnosti, kao što i sam naziv indicira. Riječ je najčešće o destinacijama koje nisu prepoznate na adekvatan način, a raspolažu s iznimnim turističkim potencijalom, a pri tome posebice brinu o načelima održivog razvoja i predstavljaju uzorne primjere ostalim.

U okviru ove inicijative pozitivno se utječe na jačanje i razvoj održivog turizma, čime se intenzivira potreba za integriranom analizom programa, projekata i inicijativa EU, koje se međusobno nadopunjuju. Ova promotivna inicijativa doprinosi i jačanju suradnje u turizmu, kao i unapređenju opće konkurentnosti održivog turizma Europske unije.

Inicijativa funkcionira na način da se putem nacionalnih natjecanja provode godišnji izbori države članice Europske unije kao europske destinacije izvrsnosti. Izbor se provodi na temelju odabrane godišnje teme, a one se pri tome kontinuirano izmijenjuju. Neke od njih su Turizam u ruralnom području, Turizam i lokalna nematerijalna baština, Turizam i prenamjena obnovljenih fizičkih lokaliteta te ostale.

Neki od specifičnih ciljeva ove inicijative jesu (Europska komisija, 2019):

- Promicanje europskog turizma;
- Stvaranje i jačanje svijesti o raznolikosti i kvaliteti turističke ponude;
- Promicanje turističkih regija i subregija;
- Reduciranje sezonalnosti u turizmu;
- Balansiranje turističkih tokova;
- Stvaranje baze i platforme za razmjenu uspješnih praksi u turizmu;
- Promocija umrežavanje nagrađenih destinacija;
- Motiviranje;
- Promicanje i jačanje koncepta održivog turizma.

Danas postoje brojni primjeri uspješnog promoviranja destinacija kroz ovu inicijativu. Iako je financiranje pripreme aktivnosti isteklo je 2011., Komisija je nastavila provedbu inicijative u okviru programa za konkurentnost poduzeća i malog te srednjeg poduzetništva, pod nazivom COSME.

5.4.2. OSTALE INICIJATIVE

Sljedeća značajnija inicijativa u području održivog turizma Europske unije je Calypso inicijativa za promicanje socijalnog turizma. Ona je namijenjena starijim osobama, mlađim odraslim osobama u teškoj situaciji, obiteljima lošeg imovinskog stanja i osobama sa smanjenom pokretljivošću.

Cilj ove inicijative kao svojevrsnog programa je približiti turizam svima, čime se posebice brine o socijalnoj dimenziji održivosti. Točnije, cilj je što većem broju osoba omogućiti odlazak na odmor, a istodobno doprinijeti borbi protiv sezonske neravnoteže.

Program je omogućio sufinanciranje nekoliko transnacionalnih partnerstava usmjerenih na suradnju u socijalnom turizmu, a što izravno doprinosi i održivom turizmu. Jedan od pozitivnih učinaka ove inicijative je osnivanje platforme e-Calypso, koja čvrsto povezuje ponudu i potražnju za socijalno uključiv i svima dostupan turizam (Europska komisija, 2019).

Vrlo je važno istaknuti kako Europska unija vrlo intenzivno sufinancira prekogranične projekte održivog turizma. Oni za cilj imaju poticati raznolikost europske turističke ponude, a uslijed pozitivnih učinaka koje generiraju razmatraju se u okviru inicijativa održivog turizma.

Među brojnim primjerima moguće je spomenuti projekte koji su sufinancirani iz Programa za konkurentnost poduzeća te malih i srednjih poduzeća (COSME) za podupiranje razvoja i promicanje transnacionalnih tematskih turističkih proizvoda, iskorištavanje sinergija između turizma i kulturnih i kreativnih industrija te slično (Europska komisija, 2019). COSME obuhvaća i razne druge inicijative koje su pokrenute. Misli se primjerice na (Europska komisija, 2019):

- „Podupiranje konkurentnog i održivog rasta u turističkom sektoru (2017.);
- Promicanje i razvoj proizvoda i usluga u području sporta i dobrobiti, ali i europske kulturne i industrijske baštine (2015.);
- Olakšanje transnacionalnih turističkih tokova EU-a za starije osobe i mlade izvan sezone ili u umjereoju sezoni (2014.); i
- Povećanje sinergija među turističkim, vrhunskim i kreativnim industrijama (2014.).“

Osim ovih inicijativa u praksi se provode i razne aktivnosti i procesi koji podupiru održivi turizam Europske unije. Detaljnije o njima slijedi u nastavku.

5.5. PODRŠKA ODRŽIVOM RAZVOJU TURIZMA EUROPSKE UNIJE

Komisija podupire povezivanje glavnih europskih turističkih regija u mreže. Ovim angažmanom godine 2009. osnovana je otvorena mreža europskih turističkih regija, pod nazivom NECSTouR, koja služi kao platforma za razmjenu znanja i inovativnih

rješenja za održivi i konkurentni turizam. Osim ove podrške turistikom poslovanju i održivom razvoju turizma, moguće je istaknuti i brojne druge.

Jedna od aktivnosti kojima se pospješuju turističko poslovanje i održivi razvoj turizma Europske unije je pokretanje Turističkog poslovnog portala (engl. *Tourism Business Portal*). On predstavlja produkt rada i angažmana Komisije, a riječ je o suvremenom instrumentu koji za cilj i svrhu ima jačanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća u turizmu, posebice onih inovativnih i društveno odgovorno orijentiranih.

Ovaj portal izravno pomaže svim poslovnim subjektima koji su izravno ili neizravno povezani s turizmom. Osim što im pruža informacije i savjetovanje, doprinosi njihovom održivom upravljanju, promocije i općem tržišnom nastupu. Načelno je riječ o jednoj od sastavnica inicijative informacijsko komunikacijske tehnologije u turizmu, koja teži poboljšanju inovacija i porastu potencijala kreiranja novih poslova u turističkom sektoru (Europski fondovi, 2019).

„Portal pokriva široki raspon pitanja koja se odnose na strateško upravljanje turističkim tvrtkama, i to u rasponu od smjernica o izradi poslovnog plana i učinkovitosti kadra, do on-line marketinga i internacionalizacije te energetske učinkovitosti. Sadrži više od 350 referentnih poveznica i primjera dobre prakse te više od 40 praktičnih primjera (Europski fondovi, 2019).“

Unapređenje profesionalnih sposobnosti jedan je od strateških ciljeva Europske unije, koji je sadržan i u temeljnoj strategiji razvoja, a koji utječe na ostale ciljeve, kao i održivi razvoj općenito. Projekti iz ovoga područja financiraju se uglavnom iz Europskog socijalnog fonda, a namijenjeni su različitim skupinama stanovnika. Danas postoje brojni primjeri programa i inicijativa ove prirode, a neki od njih su (Europski strukturni i investicijski fondovi, 2019):

- Program Erasmus+ – obrazovanje, osposobljavanje, mladi i sport. Njime se nastoji pomoći više od 4 milijuna osoba, većinom mladih. Aktivnosti su usmjerene u unapređenje mogućnosti studiranja i podizanje njegove kvalitete, volontiranje, stjecanje iskustva i vještina te povezivanje ljudi diljem EU;
- Inovacije i poduzetništvo u turizmu - Europski institut za inovacije i tehnologiju (EIT) osnovnu zadaću usmjerava na jačanje suradnje najboljih europskih

visokoškolskih ustanova, istraživačkih centara i poduzeća u cilju rješavanja velikih društvenih izazova;

- Program Marie Skłodowska-Curie – osim programom podupiru se profesionalni razvoj i osposobljavanje za istraživače u svim znanostima.

Vidljivo je kako se u Europskoj uniji ulažu intenzivni napori i aktivnosti koje su posvećene pokretanju brojnih inicijativa, programa i razvojnih projekata u održivom turizmu. Sukladno tome daju se potvrditi hipoteze u svezi dominantnog položaja Europske unije u okviru održivog međunarodnog turizma. U budućnosti se očekuje nastavak jednakog trenda pa je očekivano i jačanje predmetnog statusa ove regionalne destinacije.

5.6. ODRŽIVI NASTUP TURISTIČKIH DESTINACIJA – STUDIJA SLUČAJA

U okviru ovog dijela poglavlja predočava se jedan od odabranih primjera turističkih destinacija Europske unije koji vrlo uspješno razvija i jača održivi turizam. U svrhu analize ovih primjera moguće je usmjeriti se na dobitnice nagrade ili priznanja EDEN, na implementirane inovativne koncepte održivosti ili neka druga dostignuća destinacija.

Smatra se korisnim kao ogledni primjer uzeti najnoviju državu članicu Europske unije, Republiku Hrvatsku. Iako se ona ističe relativno kratkim razdobljem članstva u okviru ove integracije, zabilježen je već ozbiljan napredak u jačanju njezina održivog turizma. O tome svjedoče razni podaci. Kao primjer se mogu uzeti i dodijeljena EDEN priznanja. Među njima su (Europska komisija, 2019):

- 2006./2007. izbor s temom Turizam na ruralnom području – nacionalni pobjednik bio je Sveti Martin na Muri u Međimurskoj županiji;
- 2008. godine izbor je proveden s temom Turizam i lokalna nematerijalna baština, a dobitnik priznanja bio je grad Đurđevac u Koprivničko-križevačkoj županiji sa tradicionalnom „Picokijadom“;
- 2009. godine na temu Turizma i zaštićenih područja, hrvatski pobjednik bio je Nacionalni park Sjeverni Velebit (Ličko-senjska županija);
- 2010. godine na temu Turizam uz vode, priznanje dobiva grad Nin;

- Tema 2011. godine bila je Turizam i prenamjena obnovljenih fizičkih lokaliteta, a izborni povjerenstvo odlučilo je nacionalnim pobjednikom proglasiti Pustaru Višnjicu (Virovitičko-podravska županija);
- 2013. godine pod temom Pristupačni turizam, priznanje dobiva Ruralni turizam Stancija 1904 u središtu Istre (Smoljanci, Svetvinčenat);
- Tema za 2014./2015. godinu bila je Turizam i lokalna gastronomija, a priznanje dobiva destinacija Gornje Međimurje;
- 2016./2017. godine na temu „Kulturni turizam“ pobjednikom je proglašen Vukovar – Vučedol – Ilok.

Kako bi bilo jasnije o čemu je zapravo riječ, pri dodjeli ovog priznanja, ali i pri argumentiranju održivog turizma u nekoj destinaciji, pristupa se razradi jednog od primjera lokalnih destinacija koje su dobitnice ovog priznanja. Misli se na ruralni turizam na Stanciji 1904 u selu Smoljanci (Općina Svetvinčenat, Istra). Predmetna stancija odlikovana je priznanjem EDEN, u kategoriji pristupačnog turizma 2013. godine. Pod pojmom pristupačnog turizma, misli se na zadovoljenje socijalne dimenzije, u smislu osiguranja turističkih usluga i aktivnosti rizičnim skupinama društva, ali i onim ostalima.

Općina Svetvinčenat intenzivno razvija ruralni turizam koji se temelji na dostupnosti, autentičnosti, iskustvu i doživljaju. Kvaliteta je iznad svega, a namjera je stvaranje inovativnog i održivog turističkog proizvoda. Na razini ove lokalne turističke destinacije razvija se turistička ponuda koja uključuje lokalne aktivnosti i proizvode, a koji su svima dostupni na korištenje odnosno konzumiranje. Pri tome se brine, ne samo o cijeni proizvoda, već i o informiranosti u svezi istih, objektivnoj promidžbi, ali i dostupnosti svim skupinama turističke potražnje.

Ruralni turizam "Stancija 1904" nalazi se na 100-godišnjem imanju u mjestu Smoljanci. Sastoji se od tradicionalnih istarskih kuća, renoviranih i opremljenih u kuću za odmor s apartmanima. Kako interijerom, tako i eksterijerom, uvjerljivo teži očuvanju autentičnosti i autohtonosti istarskog identiteta (Slika 10.).

Slika 10. Stancija 1904

Izvor: Poslovni dnevnik (2013.) Stanciji 1904 priznanje za ruralni turizam. Dostupno na: <http://www.poslovni.hr/after5/stanciji-1904-priznanje-za-ruralni-turizam-238799> (14.09.2019.).

Ova stancija raspolaže s prostranim dvorištem, odnosno svojevrsnim imanjem koje nudi brojne sadržaje. Čitavo imanje ograđeno je istarskim suhozidom, jednim od brojnih autohtonih istarskih elemenata kojima ista raspolaže. Elementi istarskog identiteta implementirani su i u gastronomsku ponudu pa se nude tradicionalna jela, ekološki proizvodi i specijaliteti lokalnih proizvođača.

Stancija 1904 osim što je dobitnica nagrade EDEN za pristupačni turizam, jer na ovom imanju smještajne jedinice i okolica prilagođene su starijim osobama i osobama s invaliditetom, a jelovnici i cjenici osim na nekoliko jezika, pisani su i Brailleovim pismom za slijepo i slabovidne osobe, ujedno je i dobitnica brojnih ostalih nagrada i priznanja (Stancija, 2019).

Stancija 1904 ima priznanje “Recommended on TripAdvisor”, koje se selektivno dodjeljuje onim objektima na temelju objava korisnika. TripAdvisor mjesečno ima preko 50 milijuna posjetitelja pa je oba nagrada još jedna vrijedna potvrda kvalitete proizvoda i usluge na ovome primjeru (Stancija, 2019).

Pored navedneoga, Stancija 1904 ima preporuku planetarno popularnog magazina, CondeNast Traveller koji navodi da se ovdje nude udoban smještaj i izvrsna hrana. Jednako tako, Škola kuhanja Stancije 1904 je u američkom magazinu Gourmet specijaliziranom za gastronomiju, svrstana na 47. mjesto u svijetu. Nadalje, Lonely Planet svrstava Stanciju 1904 na drugo mjesto The Best stay in Istria (Stancija, 2019).

Daje se zaključiti kako je riječ o lokalnoj destinaciji i privatnom imanju koje u okviru europskog turizma biva jedan od brojnih poslovnih subjekata i ponuđača autentičnih turističkih proizvoda. Osim iznimne kvalitete usluge i proizvoda, ono nudi ostale elemente koji se javljaju kao sastavnice uspješne i konkurentne turističke ponude u suvremeno doba.

Moguće je konkretizirati kako ovaj primjer na optimalni način prepoznaje zahtjeve suvremene turističke potražnje, a kako bi na tržištu konkurentski djelovao uspješno integrira elemente turističke ponude koji cjelovito zadovoljavaju aktualne izazove. Pri tome, ne samo da se brine o atraktivnosti prostora, autentičnosti ambijenta i kvaliteti usluga, već se vrlo uspješno provodi iznimna briga o pružanju autentičnog iskustva i doživljaja te dodane vrijednosti u turizmu.

Pored navedenoga, iznimna pažnja posvećena je održivom razvoju turizma, s obzirom da je riječ o imanju koje je prilagođeno potrebama rizičnih skupina društva, a jednako tako nastoji podupirati razvoj lokalnih proizvođača, kao i ponuđača ekoloških proizvoda, jela i specijaliteta. Sukladno navedenome, vjeruje se kako je riječ o jednom od brojnih uzornih primjera na području Europske unije, ali i šire.

6. ZAKLJUČAK

Provedenim istraživanjem predmetne problematike smatra se kako su uspješno potvrđene inicijalne hipoteze rada, čime je realizirana njegova osnovna svrha. Analizom kvantitativnih podataka u svezi turizma Europske unije daje se potvrditi kako se ova turistička destinacija ističe vodećim ili dominirajućim značajem u međunarodnom turizmu, o čemu svjedoče udjeli u ukupnim turističkim kretanjima. Iako dominiraju unutar regionalna putovanja, vjeruje se kako će u bližoj budućnosti doći do balansiranja istih s obzirom na ona izvan regionalna.

U kontekstu održivog razvoja, koji predstavlja relativno novi koncept, smatra se kako Europska unija također poprima vodeću poziciju na međunarodnoj razini. Ovaj koncept, od njegove prvotne pojavnosti do danas, kontinuirano plijeni pažnju vodećih institucija i organizacija koje djeluju na području Europske unije, a što se potvrđuje razvojnim dokumentima, aktima i ostalim produktima institucionalne i dioničke suradnje na ovome području. Smatra se kako Komisija Europske unije pri tome ima nešto izraženiju ulogu, no konačni napredak rezultat je njezina angažmana, ali i angažmana ostalih institucija, posebice njihove uske i uspješne suradnje.

Strategija Europa 2020 trenutno je krovni razvojni i strateški dokument Europske unije, koji iznosi temeljne ciljeve razvoja. Među njima je dostizanje dugoročnog, pametnog i uključivog održivog razvoja, kao jedinog prihvatljivog koncepta na primjeru svih sektora i djelatnosti, a time i na primjeru turizma.

Iako Europska unija nema jedinstvenu i obvezujuću politiku razvoja turizma, smatra se kako je ovo područje kvalitetno uređeno i nadzirano već duže vrijeme. Rezultati rada vodećih institucija, posebice Komisije, a koji se odražavaju kroz usvajanje konkretnih dokumenata, smjernica, preporuka i programa, predstavljaju zasebne turističke politike. Također, Europska unija ima brojne strategije razvoja koje su posvećene pojedinim sektorima ili područjima, a koji izravno ili neizravno utječu na turizam. S obzirom da je opća namjera iste razvijati na održivi razvoj, jednako tako doprinosi se i održivom razvoju turizma.

Može se istaknuti kako je pitanje održivog razvoja turizma Europske unije izvrstan primjer suradnje njezinih dionika, kao i izvanogranične suradnje u smislu one koja se ostvaruje izvan područja Europske unije. Vidljivo je kako i bez postojanja jedinstvene i obvezujuće politike razvoja, razvoj turizma može biti provediv na uspješan, konkurentan i stabilan razvoj. To ujedno implicira kako je za dostizanje istoga važno zadovoljiti neke druge kriterije ili čimbenike. Misli se pri tome na sustav informiranja i obrazovanja, povezivanje i uključivanje dionika, poticanje njihova predanog angažmana i suradnje, kao i promoviranje koristi koje proizlaze za sve skupine dionika.

Danas postoje brojne inicijative i programi Europske unije koji su osigurali održivi turizam njezinih destinacija. O tome se javno raspravlja na međunarodnoj razini pri čemu se te destinacije često uzimaju kao uzorni primjeri implementacije predmetnog koncepta. S obzirom na visoku razvijenost i predanost Europske unije održivom razvoju, u budućnosti se očekuje jačanje ovih inicijativa i programa, a što će rezultirati općim održivim razvojem njezina čitavog turizma, čime će ona dodatno osnažiti svoju poziciju na međunarodnom turističkom tržištu.

LITERATURA

Knjige:

1. Čavlek, N. et al.. (2011.) Turizam-ekonomske osnove i organizacijski sustav. Zagreb: Školska knjiga
2. Hendija, Z. (2013): Turistička politika Europske unije. Zagreb: Međunarodni turizam, Ekonomski fakultet
3. Hitrec T., Z. Hendija (2008.) Politika, organizacija i pravo u turizmu. Zagreb: ZSM knjiga
4. Weber, S., Mikačić, V. (1994.) Osnove turizma. Zagreb: Školska knjiga

Članci:

1. Bilas, V. et al. (2011.) Pretpristupni fondovi Europske unije i Republika Hrvatska. Ekonomska misao i praksa. Dubrovnik. God. XX. (2011.). Br. 1. Str. 289.-309.
2. Hendija,Z. (2007.) Svjetska turistička organizacija. Turizam. 55(2). Str. 241.-243.
3. Vuković, I. (2006.) Suvremeni trendovi u razvoju turizma u Europskoj uniji. Tourism and Hospitality Management.12(1)

Internet izvori:

1. Aalep (2015.) EU institutions involved in tourism. Dostupno na: <http://www.aalep.eu/eu-institutions-involved-tourism> (01.06.2019.)
2. Drljača, M. (2012.) Koncept održivog razvoja i sustav upravljanja. Dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/580157.Koncept_odrivog_razvoja_i_sustav_upravljaja.pdf (10.07.2019.)
3. DZS (2017.) EUROSTAT, EDS. Dostupno na: <https://www.dzs.hr/Eurostat-ESDS.htm> (02.06.2019.)

4. European Commission (2019.) ETIS. Dostupno na: http://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/sustainable/indicators_en (10.07.2019.)
5. Europska komisija (2019.) About EDEN. Dostupno na: https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/eden/about_en (03.09.2019.)
6. Europska komisija (2019.) Europa 2020. Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/framework/europe-2020-strategy_hr (10.07.2019.)
7. Europska komisija (2019.) Europske destinacije izvrsnosti (EDEN). Dostupno na: <https://mint.gov.hr/poveznice-linkovi/europske-destinacije-izvrsnosti-eden/11495> (03.09.2019.)
8. Europska komisija (2019.) Pristup Europske unije održivom razvoju. Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/sustainable-development-goals/eu-approach-sustainable-development_hr (03.09.2019.)
9. Europska komisija (2019.) Strategije. Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/strategy_hr (10.07.2019.)
10. Europski fondovi (2019.) Nov alat Europske komisije – Turistički poslovni portal. Dostupno na: <http://www.europski-fondovi.eu/vijesti/novi-alat-europske-komisije-turisti-ki-poslovni-portal> (03.09.2019.).
11. Europski strukturni i investicijski fondovi (2019.). Programi EU. Dostupno na: <http://www.strukturnifondovi.hr/programi-unije> (10.06.2019.)
12. EUROSTAT (2019.) Database. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/web/tourism/data/database?p_p_id=NavTreeportletprod_WAR_NavTreeportletprod_INSTANCE_RwbgFcSOZQkT&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1 (02.06.2019.).
13. Geo Ref.net (2019.) World Tourism Organization. Dostupno na: <http://www.geo-ref.net/ph/t-unwto.htm> (14.06.2019.).
14. Ministarstvo vanjske politike i europskih integracija (2019.) Održivi razvoj. Dostupno na: <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/globalne-teme/odrzivi-razvoj/> (03.09.2019.)

15. Odraž (2015.) Ciljevi održivog razvoja do 2030. Dostupno na: http://odraz.hr/media/291518/globalni%20ciljevi%20odrzivog%20razvoja%20do%202030_web.pdf (10.07.2019.)
16. Poslovni dnevnik (2013.) Stanciji 1904 priznanje za ruralni turizam. Dostupno na: <http://www.poslovni.hr/after5/stanciji-1904-priznanje-za-ruralni-turizam-238799> (14.09.2019.).
17. Poslovni dnevnik (2019.) Agenda 21. Dostupno na: <http://www.poslovni.hr/leksikon/agenda-21-233> (03.09.2019.)
18. Reddit (2019.) Countries that are members of OECD. Dostupno na: https://www.reddit.com/r/MapPorn/comments/6hozm2/countries_that_are_members_of_oecd_2638x1190/ (16.06.2019.).
19. Stancija (2019.) O nama. Dostupno na: <http://stancija.com/about/> (14.09.2019.)
20. Statista (2019.) Annual expenditure on outbound travel in European union from 2012. to 2018. Dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/515694/europe-outbound-travel-expenditure/> (02.06.2019.).
21. Strukturni fondovi (2016.) Financijski pregled IPA i strukturnih fondova 2007.-2013. Dostupno na: <http://www.strukturnifondovi.hr/financijski-pregled-ipa-i-strukturnih-fondova-2007-2013> (10.06.2019.)
22. Tuszynska, B., Cavojsky, M. (2018.) Turizam. Dostupno na: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/126/turizam> (10.06.2019.)
23. Uprava (2019.) Načelo supsidijarnosti. Dostupno na: <https://uprava.gov.hr/sto-podrazumijeva-nacelo-supsidijarnosti/13872> (15.07.2019.)

POPIS SLIKA

Slika 1. Međunarodni značaj turizma Europske unije 2016. Godine.....	18
Slika 2. Položaj Europe u međunarodnim turističkim tokovima tijekom 2016. godine.....	20
Slika 3. Svjetska turistička organizacija - članice.....	22
Slika 4. Sastav Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj.....	24
Slika 5. Održivosti kao rješenje konfliktne situacije.....	34
Slika 6. Koncept održivog razvoja.....	35
Slika 7. Osam ciljeva Milenijske deklaracije.....	38
Slika 8. Ciljevi Agende 2030.....	40
Slika 9. Strategije Europske unije za pojedina područja.....	47
Slika 10. Stancija 1904.....	59

POPIS TABLICA

Tablica 1. Institucije u turizmu Europske unije.....	11
Tablica 2. Ukupni turistički dolasci i noćenja turista u Europskoj uniji 2008.-2017. godine (000)	13
Tablica 3. Europska unija i međunarodne organizacije specijalizirane u turizmu	27
Tablica 4. Pretpristupni fondovi Europske unije.....	31

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Vodeće turističke destinacije Europske unije prema ukupno ostvarenim turističkim dolascima i noćenjima (2017. godine)	14
Grafikon 2. Potrošnja rezidenata Europske unije za potrebe putovanja i predviđanja o njezinu kretanju 2012.-2028. godine (mlrd. USA)	16

SAŽETAK

Europska unija vodeća je regionalna turistička destinacija u međunarodnom turizmu. Ovaj status potvrđuje podjednako s obzirom na emitivni i receptivni karakter. Uspjeh njezina poslovanja u međunarodnom turizmu rezultat je niza čimbenika. Osim tradicije poslovanja, autentične i heterogene resursne osnove, svakako treba spomenuti koncept i pristup razvoja koji primijenjuje.

Iako Europska unija nema jedinstvenu turističku politiku koja je obvezujuća svim državama članicama, problematika njeno razvoja vrlo je uređena. Danas postoji značajni broj inicijativa, smjernica, preporuka i programa kojima se na čitavom području regulira razvoj turizma, a posebice onog održivog. Iste predstavljaju rezultat rada i angažmana vodećih institucija Europske unije, među kojima je predvodnica Europska komisija.

Pitanje održivog razvoja turizma regulirano je općim saznanjima u svezi održivog razvoja, koja se kontinuirano razvijaju u proteklih nekoliko dekada. Danas Europska unija predstavlja predvodnicu u međunarodnom održivom turizmu, a o tome svjedoče brojna priznanja i nagrade koje su dodijeljene njezinim turističkim destinacijama.

Ključne riječi: Europska unija, turizam, suvremeno doba, održivi razvoj, održivi turizam.

SUMMARY

The European Union is the leading regional tourism destination in international tourism. This status is confirmed equally with her emissive and receptive character. The success of her business in international tourism is the result of numerous factors. In addition to the tourism tradition, the authentic and heterogeneous resource bases, it is important to certainly mention tourism development concept and approach.

Although the European Union does not have a unique tourist policy that is binding on all member states, the issue of its development is well-regulated. Today there is a significant number of initiatives, guidelines, recommendations and programs that regulate a tourism development in the whole area, especially the sustainable one. They are the result of work and engagement of the leading institutions of the European Union, especially European Commission.

The issue of sustainable tourism development is governed by the general knowledge of sustainable development, which has developed contingently over the past few decades. Today, the European Union is a leader in international sustainable tourism and that can be argued by the numerous awards and prizes awarded of the EU destinations.

Key words: European Union, tourism, contemporary time, sustainable development, sustainable tourism.